№ 266 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 29 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ

1912

ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 29 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ № 266

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ"
Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ

ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1913 Թ. ՀԱՄԱՐ

ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 րուբլի է, 11 ամսվանը նոյնպէս 10 ր., 10 ամսվանը՝ 9 ր., 9 ամսվանը՝ 8 ր., 8 ամսվանը՝ 7 ր., 7 և 6 ամսվանը՝ 6 ր., 5 ամսվանը՝ 5 ր., 4 ամսվանը 4 ր., 3 ամսվանը՝ 3 ր., 2 ամսվանը 2 ր.: Դեկտեմբերի 1-ից մինչև յունվարի 1-ը 85 կոպ.:

Ամերիկայի բաժանորդները պիտի վճարեն տարեկան 6 դոլլար. Եւրոպայի բաժանորդները՝ 32 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 րուբլի. Թիւրքիայի բաժանորդները՝ 120 ղրուշ:

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն եւ 40 կ. նամականիշ:

Հին բաժանորդներից խնդրվում է կպցնել փոխադրական բլանկի վրա նախկին տպագրված հասցէն իր վրա ունեցած համարով:

ՊՐԷՄԻԱՆԵՐ

«Մշակի» տարեկան այն բաժանորդները, որոնք 1913 թ. համար (սկսած յունվարի 1-ից) միանուագ կամ մաս-մաս վճարած կլինեն 10 րուբլի բաժանորդավճարը, կը ստանան ՁՐԻԱԲԱՐ հետեւեալ 2 գրքերը.

1) „Մշակ" եւ հայ կինը", որի մէջ ամփոփված են 1872 թւականից մինչև 1891 թ. «Մշակի» մէջ լոյս տեսած առաջնորդողները, յօդուածները և բանաստեղծութիւնները, որոնք նուիրված են կանանց հարցին ընդհանրապէս և հայ կնոջ առաջխաղացման գործին մասնաւորապէս: Գիրքը բաղկացած է 7+294 մեծադիր էջից, տպված լաւ թղթի վրա, Գր. Արծրունու մեծադիր գրաւիր պատկերով եւ մօզայիկ-նկար շապկով—հայ կնոջ էմբլէմային պատկերով:

2) „Մշակի" քառասնամեակ" Լ. Դանիէլեանի կազմած, 1872—1912 թ.թ., 132 էջ, տպված լաւ թղթի վրա: Գրքի մէջ ամփոփված են՝ Գր. Արծրունու, Անդր. Արծրունու, Րաֆֆիի, Գ. Սունդուկեանի, Ա. Արփիարեանի, Ց. Տէր-Մարկոսեանի, Ալ. Քալանթարի եւ Հ. Առաքելեանի պատկերները:

«Մշակի» ոչ-բաժանորդների համար առաջին գիրքն արժէ 1 րուբլի, իսկ երկրորդ գիրքը՝ 50 կոպ.: Ճանապարհածախսը՝ 15—20 կոպ. գրքի վրա:

Մեր հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ". Արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

„ՄՇԱԿԻ" ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՑ

Ի նկատի ունենալով, որ ուշ բաժանորդագրվելու պատճառով ստեղծվում են մի շարք տեխնիքական անյարմարութիւններ, որոնք զրկում են խմբագրութեան գրասենեակը հնարաւորութիւնից յունվարի 1-ից կանոնաւորապէս թերթն ուղարկել բաժանորդներին, ուստի խնդրվում է բաժանորդ գրվել ցանկացողներին վաղօրօք դիմել՝ գրելով հասցէները պարզ և ճշգրիտ:

Բերլինի համալսարանի
ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ
Ներքին հիւանդութիւններ՝ առանձնապէս կրծքի, ԹՈՔԱԽՏԻ և սրտի:
Բժշկութիւն նաև տուբերկուլինով, ՌԱԴԻՈ ալէպա բաղնիքով և էլէքտրականութեամբ:
Ընդունելութիւնը ամեն օր, ՆՈՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՈՒՄ առաւօտեան ժամը 9-12-ը և երեկոյեան ժամը 5—7-ը:
Սոլոլակ, Բէհբութեան փող. № 23 (անկիւն Գանովսկայա): Հեռախօս 7—92.
(ա.օ.) առ. 699. 100—57

ԲԺԻՇԿ
Ե. Ի. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ
Ներքին, երեխայոց և ստամոքսա-աղիքային հիւանդութիւններ:
Պրօֆ. Mathien-ի մասնագիտական կլինիկայից—Պարիզում:
Ընդունելութիւնը (առաւ. ժ. 9—11-ը: (երեկ. ժ. 5—7-ը:
Միխայլովսկի պր. 86, տելեֆ. № 576.
(ե.հ.կ.) առ. 179. 100—62

ԲԺԻՇԿ
Յ. Մելիք-Նուբարեան
ներքին և երեխաների հիւանդութիւնների, առանձնապէս թոքերի:
Թոքախտի բժշկութիւնը տուբերկուլիններով և պնեվմատօրակսով:
Ընդունելութիւնը ՆՈՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՈՒՄ
Ամեն օր (առաւօտեան 12—1 ժ. (երեկոյեան 5—7 ժ.
Սոլոլակ, Ռուիշչեվսկայա 10 (Լերմոնտովսկ. դեղատան դիմացը):
(ե. հ. կ.) առ. 746. 100—25

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Ս. Գ. ԿԷՕՆՃԵԱՆ
Ընդունում է ատամի և բերանի հիւանդութիւն ունեցողներին. պլօմբ, արհեստական ատամներ, ատամի հեռացում, (առանց ցաւի):
Ընդունելութիւն 9—2-ը առաւ., 4—7-ը երեկ.
Անկիւն Երեւ-Արադսկայա հրապարակի և Լերմոնտովսկայա փողոցի, № 1.
(ե.հ.կ.) առ. 849. 100—5

ԿՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ
ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Ռուիշչեվսկայա 13, տելեֆոն 4—21.
Ընդունելութիւն թէ կանացի և թէ ներքին, նոյնպէս և վիրաբուժական կարիք ունեցող մնայուն (стаціонаръ) հիւանդների (բացի վարակիչ և հոգեկան հիւանդութիւններից), վաղօրօք գրվելու պայմանով:
Ընդունելութիւն կանացի, ներքին և մանկական հիւանդութիւն ունեցող երթեւեկ հիւանդների, ամեն օր՝ ցեր. ժամը 11-ից մինչև 12-ը:
Ընդունելութիւն պրօֆ. Մ. Ս. Սուբբոտինի կողմից՝ վիրաբուժ. կարիք ունեցող հիւանդների, վաղօրօք գրվելու պայմանով, երկուշաբթի և հինգշաբթի օրերը ցեր. ժամը 1—2-ը:
Հիւանդանոցի բժիշկները
Ա. Ա. Յարութիւնեան, Ն. Ն. Վեսելօվզօրօվ, Վ. Ա. Ջակրժէվսկի, Ի. Գ. Կալամկարեան, Ա. Ա. Նովիցկիյ, Գ. Ն. Տէր-Ներսէսեան, Ն. Զ. Ռամիկեան, Ա. Ր. Փիշէր, Ս. Պ. Շահպարոնեանց: Կոնսուլտանտ՝ պրօֆեսօր Մ. Ս. Սուբբոտին:
(հ.կ.) առ. 797. 100—10

ՈՐՔԱՆ ՑՈՒՍԱԼԻ Է

Ի՞նչ է ներկայացնում չորրորդ Պետական Դուման:

Արդեօք յոյս կա՞յ, որ նա ընդունակ լինի բեղմնաւոր օրէնսդրական գործունէութիւն ունենալու:

Չորրորդ Պետական Դուման այն ժամանակ կարող կը լինի գործ կատարել, եթէ նրա մէջ եղած բազմաթիւ հոսանքների ներկայացուցիչները բաւականաչափ տակտ և գործնական խելամտութիւն ունենան համերաշխութեան կամուրջներ և շղթաներ կազմելու:

Ոչ մի Պետական Դումա այնքան մանր բաժանումներ չէ ունեցել, որքան ներկայ չորրորդը:

Բացի քաղաքական նախկին կուսակցութիւններից երեւացել են նորերը և միևնոյն ժամանակ հանդէս են գալիս դասային, ազգայնական, կրօնական համախմբումներ:

Արդարև՝ եղած քաղաքական կուսակցութիւնների վրա աւելացան պրոգրեսիստներ, սահմանադիր-պահպանողականներ, գիւղացիականներ, հոգեւորականներ և այլն:

Ճիշդ է, պաշտօնապէս Պետական Դումայում արձանագրված են սակաւաթիւ կուսակցութիւններ, բայց իրապէս կան շատ ստորաբաժանումներ:

Պաշտօնապէս Պետական Դումայի պրիստաւի արձանագրութիւնից դուրս է գալիս, որ չորրորդ Պետական Դումայում կան՝

Աջակողմեան	63
Նացիոնալիստ	90
Կենտրոն	34
Հոկտեմբերեան	95
Մահմեդական	7
Լեհական կոլօ	15
Պրօգրեսիստ	45
Կադետ	59
Աշխատաւորական	10
Սօցիալ դեմօկրատ	15
Անկուսակցական	9

Բազմաթիւ խմբերի գոյութիւնը առանձին մեծ խոչընդոտ չէր հանդիսանայ Պետական Դումայի փոքր ի շատէ ապահով գործունէութեան համար, եթէ Դումայի մէջ մի որևէ կուսակցութիւն կազմում լինէր մեծամասնութիւն, կամ այնքան ստուար լինէր, որ միանալով գաղափարամերձ խմբերի հետ՝ առաջ բերէր մեծամասնութիւն:

Այդ չը կայ:

Ոչ մի կուսակցութիւն չէ կազմում մեծամասնութիւն:

Եւ ուրեմն Դուման պէտք է առաջ տանի իր գործունէութիւնը զանազան խմբերի պայմանական դաշնակցութեամբ:

Չորրորդ Պետական Դումայի առաջին քայլերը տալիս են միութեան մի երկու նմուշ, որոնք նպաստաւոր չեն աջակողմեան համախմբումների համար:

Իսկ թէ ներկայ աւելի ձախ տրամադրութիւնը որքան յոյս է պարունակում ապագայի համար, ոչ ոք չէ կարող ասել, ոչ ոք չի վստահանայ երաշխաւորել:

Մի հանգամանք միայն կարող է դրդիչ հանդիսանալ, որ ներկայ պայմանական միութիւնը շարունակվի, դա անցեալ երրորդ Պետական Դումայի տուած ուսանելի դասն դասն է:

Ահա ինչ է ասում այդ դասը:

Ինչպէս գիտենք բոլորս, անցեալ Դումայում հոկտեմբերեանները ցանկացան աւելացնել իրանց ոյժը և հեղինակութիւնը թեքվելով մի կողմից դէպի աջակողմեան համախմբումները, իսկ միւս կողմից ընդունելով ներշընչումներ կառավարչական բարձր շրջաններից կողմից:

Փորձը ցոյց տուեց, որ հոկտեմբերեանների այդ քայլը չը տուեց բաւարար արդիւնքներ: Իրանք հոկտեմբերեանները չը շահեցին ոչինչ իրանց կուսակցական ծրագրի համար և միևնոյն ժամանակ ոչ մի լուրջ օրէնսդրական գործ չառաջացրին:

Հոկտեմբերեանների այդպիսի քաղաքականութեան հետեւանքն այն եղաւ, որ նրանք վարկաբեկ եղան ընտրողների առաջ և շատ դժուարութեամբ գրաւեցին նոր տեղեր չորրորդ Պետական Դումայում:

Եւ հասկանալի է, թէ ինչու աջակողմեանների հետ դաշնակցութիւնը այժմ հոկտեմբերեանների շրջաններում համարվում է անգործնական, անխելացի, անժողովրդական:

Ուրեմն՝ չը պէտք է կրկնել նախկին սխալը, պէտք է բռնել նոր գործելակերպ:

Եւ ահա ներկայ չորրորդ Պետական Դումայի հոկտեմբերեականները գերադասելի համարեցին կապ պահպանել աւելի ձախակողմեան համախմբումների հետ:

Առաջին փորձերը աջող արդիւնք տուեցին:

Եւ իւրաքանչիւր քաղաքացի կը ցանկանար, որ գեղեցիկ սկզբնաւորութիւնը առաջ գնար հաստատ քայլերով. բայց հասարակութիւնը դեռ ևս լիակատար վստահութիւն չէ կարող տալ հոկտեմբերեաններին և կը սպասի իրական կեանքի փաստերին. Ս. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

27 նոյեմբերի

Կ. Պոլիս.—Արտաքին գործերի մինիստրի օգնական Յովհաննէս-էֆէնդի Գույումճեանը նշանակվեց Լիբանանի նահանգապետ հովանաւորող-պետութիւնների համաձայնութեամբ:

—

Ադրիանուպօլսի զինւորական կոմենդանտը ստանում է «անյաղթի» (ղազի) տիտղոս: և առաջին կարգի Օսմանիէ շքանշան Եանինայի և Սկիւտարի կոմենդանտները ստանում են առաջին կարգի Մէջիդիէ շքանշանը:

Սալիհ-փաշի Լոնդոն մեկնելու պատճառով ծովային մինիստրութիւնը ժամանակաւորապէս կառավարելու է Նազըմ-փաշան:

—

Սօֆիա.—Դանէվը Լոնդոն գնալու ժամանակ ճանապարհին կանգ է առնելու Բուխարեստում, նաև Վիէննայում և Պարիզում, ուր հաւանօրէն տեսակցելու է արտաքին գործերի մինիստրների հետ:

Հօֆմարշալ գեներալ Դրագոմանովը և զինւորական գլխաւոր դատախազ Ագուրան մեկնեցին Բուխարեստ՝ շնորհաւորելու Ֆերդինանդ թագաւորի կողմից Կարլ թագաւորին Պլէվնան վերցնելու տարեդարձի առիթով:

«Միրը» հերքում է այն սխալ տեղեկութիւնները, թէ դաշնակից պետութիւնները, առանձնապէս Բուլղարիան և Յունաստանը, իրար միջև բաժանելու են նուաճած երկիրները, և յայտնում է, որ դաշնակից պետութիւնների իւրաքանչիւրի նոր սահմանները կորոշվեն միայն հաշտութիւն կնքելուց յետոյ:

—

Բուխարեստ.—Դանէվը ներկայ եղաւ պարլամենտի բացմանը, ընդունվեց թագաւորից ունկնդրութեան, որ տևեց մի ժամ, երկարատև այցելութիւններ գործեց մինիստրներ Մայորէսկուին, Տակէյոնէսկուին և լիբէրալների պարագլուխ Բրատիանոյին և մեկնեց Վիէննա:

—

Աթէնք.—Վենիզէլոսը մեկնեց Բրինդիզի՝ պատուիրակութեան միւս անդամների հետ միասին:

Ռուսաստանից նաւով եկած մի պարոն յայտնում է, որ Գալլիպոլիում բազմաթիւ թիւրք զօրքեր բերված են կառուցանում բուլղարների դէմ:

—

Բէլգրադ.—Սրբազան Ալէքսանդրը եկաւ Կոսսովա և ներկայ է գտնվելու հայրենիքի համար ընկածների հոգեհանգստին:

Ամերիկայից Սերբիա եկան 300 բուլղար:

Լիազօր Նովակովիչը մեկնեց Լոնդոն:

Բէլգրադը հեռագրով միացվեց Ալէսիօյի հետ:

Վիրաբոյժների և վիրակապերի կարիք այլ ևս չը կայ: Հարկաւոր են ներքին գործարանների բժիշկներ, սպիտակեղէն, տաք հագուստ:

Արտասահմանեան թղթակիցների հեռագիրների ու նամակների ցենզուրան վերացվեց զինադադարից յետոյ: Դեկտեմբերի 1-ից երկաթուղիների կանոնաւոր երթեւեկութիւն կը լինի Բէլգրադի և Սկոպիէի միջև:

—

Բերլին.—Պետական բանկի կենտրոնական մասնաժողովի նիստում նախագահը յայտնեց, որ բալկանեան պատերազմը աւելացրեց դրամական շուկաների պահանջը, որից և վատթարացաւ պետական բանկի դրութիւնը: Այժմ արդէն առաջվայ սուր կերպարանքը չը կայ: Սակայն նախօրը յոյս ունի, որ հասարակական շրջանները կը չափաւորեն պետական բանկին ուղղած իրանց պահանջները:

—

Բուխարեստ.—Եկաւ Մեծ Իշխան Նիկոլայ Միխայլովիչը և կայարանում դիմաւորվեց Կարլ թագաւորից, պրինցներ Ֆերդինանդից և Կարլօսից, մինիստրներից, միտրոպօլիտից, բարձրաստիճան պաշտօնեաներից: Անցնելով պատուաւոր պահակախմբի առաջից, թագաւորը և Մեծ Իշխանը մեկնեցին պալատ, ուր կայացաւ նախաճաշ ու ճաշ: Մայրաքաղաքը զարդարված է դրօշակներով:

Թագաւորը Մեծ Իշխանին շնորհեց Կարլի շքանշանը շղթայով, շքախմբի անձանց ու դեսպանին՝ առանձին շքանշաններ:

—

Վիէննա.—Աւստրիական ֆինանսների մինիստրը մի խումբ դրամատէրերից փոխարինաբար վերցրեց 126 միլիօն կրօն: Փոխառութիւնը հանգցվելու է $1^1/_2$ տարում պետական գանձատան $4^1/_2$ %-ային թղթերով:

—

Վիէննա.—Առաւօտեան բոլոր լրագիրները խօսում են զինւորական մինիստր Աուֆենբէրգի և գեներալ-շտաբի կառավարիչ Շէմուայի հրաժարականի մասին: Աուֆենբէրգի յաջորդ համարվում է զինւորական մինիստրութեան պաշտօնեայ Կրօբատինը, իսկ Շէմուայի յաջորդ՝ Կոնրադ-Գէտցէնդօրֆը:

Զինւորական մինիստրի և գեներալ-շտաբի կառավարչի հրաժարականը պաշտօնապէս ընդունվեց:

«Միլիտէրիշէ-Կոր.-ը» հաղորդում է, որ գեներալ Կրօբատինը նշանակվել է զինւորական մինիստր:

—

Բուդապեշտ.—Ունգարական ֆինանսների մինիստրը ունգարական վարկային բանկի աջակցութեամբ կնքեց պետական փոխառութիւն միևնոյն պայմաններով, ինչպէս աւստրիականը:

—

Բուդապեշտ.—Կառավարական հրամանների համաձայն՝ անցագրեր չը պէտք է տրվեն (?) դաշնակցութեանը պատկանող անձանց և զօրականներին և արգելվում է զինւորացուներին գաղթել հայրենիքից:

—

Հռոմ.—Պատգամաւոր Պինկիան հարցրեց Սան-Ջուլիանօյին, թէ ինչ հիմունքներ ունի եռապետեան դաշնակցութեան վերականգնման տեղեկութիւնը: Հարցապնդման նպատակն է ստիպել կառավարութեանը հանդէս գալ բացատրութիւններով:

—

Ստոկհօլմ.—Թագաւորի ներկայութեամբ բաժանվեց Նօբէլեան մրցանակը: Հինգ պարգևատրվողներից ներկայ էին չորսը՝ Գրինիարը՝ Դանսից և Սաբատիէն՝ Տուլուզից, որոնք ստացան քիմիայի մրցանակը. Կարրէլը՝ Նիւ-Եօրկից—բժշկութեան մրցանակը և Հաուպտմանը՝ գրականութեան մրցանակը: Ինժեներ Դալէնը չեկաւ, որովհետև փորձերի ժամանակ վիրաւորվել է: Մրցանակները անձամբ բաժանեց թագաւորը, ամեն մինին 193,000 ֆրանկ, ինչպէս և ոսկէ մեդալի դիպլոմը: Թագաւորը պալատում ճաշ է տալիս ի պատիւ մրցանակները ստացողների:

—

Խրիստիանիա.—Նօբէլեան կոմիտէտը որոշեց այս տարի խաղաղութեան մրցանակը չը տալ ոչ ոքի և պահել համապատասխան գումարը եկող տարվայ համար:

—

Պէկին.—Ազգային ժողովի նախագահ Ուչժինցիանի նախաձեռնութեամբ հանգանակութիւն բացվեց ժողովրդի մէջ Արտաքին Մոնգոլիայի դէմ կռւելու գործի համար:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

Սեբաստիոյ գաւառի Զիլէ գիւղաքաղաքից մեզ գրում են, որ վերջերս այնտեղ տեղական իթթիհադական դպրոցի աշակերտները անկարգութիւններ յարուցելով՝ ուզեցել են տեղւոյս հայկական դպրոցի աշակերտների վրա յարձակվել, սակայն կառավարութեանը աջողվել է ժամանակին դրա առաջն առնել: Հաղորդում են նաև տնտեսական և առևտրական կեանքի մէջ եղող ճգնաժամային վիճակի մասին:

—

Ռուսաստանի և Անգլիայի առաջարկութեան համաձայն՝ Թիւրքիան համաձայնեց հաստատել Անատոլիայում և Միջագետքում 16 ռուս և անգլիացի տեսուչների պաշտօններ և տալ տեղական համայնքներին ու ցեղերին ինքնավարութեան իրաւունք:

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

27 նոյեմբերի

Կ. Պոլիս.—Արտաքին գործերի մինիստրը Պ. Հ. Գ. Թղթակցի հետ ունեցած խօսակցութեան մէջ յոյս յայտնեց, թէ խաղաղ բանակցութիւնները պէտք է աւարտուեն աջողութեամբ: Մինիստրը աւելացրեց, որ Ադրիանուպօլիսը և Սալօնիկը կը մնան Թիւրքիային, որովհետև դաշնակից պետութիւնները դեռ պատերազմի սկզբին Թիւրքիայից պահանջեցին աւտօնոմիա տալ Մակեդօնիային, որի դէմ այժմ Թիւրքաց կառավարութիւնը չէ առարկում: Ադրիանուպօլսի մէջ մթերքները առատ են: Իսկ նոր մատակարարութեան հարցը յարուցվելու է խաղաղ բանակցութիւնների սկզբին: Ցունաստանը, մինիստրի կարծիքով, անկարբէկտ վարվեց առանց նախնական զինադադարի համաձայնելով մասնակցել խաղաղ բանակցութիւններին:

Գործ. Թղթակցին յայտնի դարձաւ, որ Աթէնք մեկնած պատգամաւորներին չէ աջողվել անջատել Ցունաստանին բալկանեան դաշնակցութիւնից: Վէնիզէլօսի առաջարկութեամբ Թիւրք պատգամաւորները նոյն օրն եւեթ հեռացել են Աթէնքից:

—

Պարիզ.—Պուանկարէն ընդունեց չերնոգորական պատգամաւորներին, որոնք մասնակցելու են Լոնդոնի կօնֆերենցիային:

Այն լուրերի առիթով, թէ դեսպանների վեհաժողովը գումարվելու է Պարիզում, Գործ. Թղթակիցը տեղեկացաւ, որ եթէ այդ տեսակ վեհաժողով կայանայ էսկ, անպայման կը գումարվի Լոնդոնում: Անգլիական կաբինէտը խիկապէս կողմնակից է Պարիզում գումարվելուն: Ֆինանսական հարցերը կը քննվեն Պարիզում:

—

Լոնդոն.—Պատասխանելով հարցապնդման, Գրէյն ասաց, որ բոլոր շահագրգռված մեծ պետութիւնները մտքերի փոխանակութիւնը դիւրացնելու նպատակով համաձայնեցին, որպէս զի դեսպանները համակերպութեան գան անպաշտօնական և ոչ պարտադիր բանակցութիւնների համար եւրոպական մայրաքաղաքներից մինում. դա կօնֆերենցիա չէ լինելու: Գրէյը մանրամասն հաղորդագրութիւն կանէ դեկտեմբերի 12-ին:

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԴԵՊՔԵՐԸ

(ԼՐԱԲԵՐԻ ՄԸ ՑՈՒՑԱՏԵՏՐԸ)

—

(Սեփական Թղթակցից)

Կ. Պոլիս, 11 նոյեմբեր

✦ Զինադադարի համար Թիւրք և բուլղար բանագնացներն որոշուած են: Թիւրքիայի պատուիրակներն են. սպարապետ Նազըմ-փաշա, առեւտրական մինիստր՝ Րէշիդ-փաշա, սպայակոյտի անդամ գնդապետ Ալի Րիզա-բէյ, որոնց պիտի միանայ յետոյ Բեռլինի դեսպան Օսման Նիզամի-փաշա: Բուլղարական պատուիրակներն են երեսփ. ժողովի նախագահ Դանէվ, բուլղար սպարապետ զօր. Սավօվ և բուլղար սպայակոյտի նախագահ զօր. Ֆիչէվ:

12 նոյեմբեր

✦ Այսօր Բաղչայիշ գիւղի մէջ սկսան զինադադարի բանակցութիւնները:

Պատմական շրջանը այլ ևս սկսած է:

Բանակցութիւնները կը կատարուին վրանի տակ:

Նազըմ-փաշայի և Սավօվի առաջին հանդիպումը այնքան խռովայոյզ չեղաւ, սակայն բոլորովին ալ յուսահատական չեղաւ:

Բանակցութիւնները չխզուեցան, ինչ որ կենթադրէ, թէ համաձայնութեան մը գալ կարելի պիտի ըլլայ:

✦ Այսօր պատերազմական ատեանը իրիկուան ուշ ատեն հրատարակեց հետեւեալ պաշտօնական յայտարարութիւնը Իթթիհադականներուն ձերբակալման իբր լուսաբանութիւն.

«Սեպտեմբ. 24, բշ. օր, Բ. Դրան առջև, «պատերազմ կուզենք» աղաղակներով ցոյցեր կատարող բազմութեան մէջ համալսարանական ուսանողներէ աւելի Իթթիհադի կուսակցութեան պետեր և անդամներ, ինչպէս նաև քաղաքային հագուստի տակ ծպտեալ բարձրաստիճան զինուորականներ գտնուած են: Ասոնցմէ ոմանց «հայրենիքը ծախեցիք» եայլնի նման ըրած յայտարարութիւններէն հասկցուած է, որ այս հաւաքումը տեղի ունեցած է ոչ թէ պաշտպանելու համար հայրենիքի շահերը, այլ կառավարութիւնը տապալելու և խռովութիւն մը հանելու նպատակով, ինչպէս որ հասկցուած է ոստիկանական տնօրէնութեան և պատերազմ. ատեանի հարցաքննիչներու կողմէ կատարուած նախնական քննութիւններէն:

«Ոստիկանութեան կողմէ ձերբակալուած կարգ մը անձերու խոստովանութեամբ իսկ երևան ելած է, թէ պատերազմի դաշտը մեկնող օսմ. զինուորներուն մեկնումին և կամ թէ նոյնիսկ ռազմադաշտի մէջ գտնուած պահերուն կարգ մը անձերու կողմէ՝ «կառավարութիւնը երկիրը կը ծախէ կոր, պատերազմ մի ընէք»-ի իմաստով յայտարարութիւններ եղած է: Այդ միեւնոյն անձերը ջանացած են զինուորներու բարոյական ոյժը քանդել: Կօմիտէին անդամներէն ըլլալով ձերբակալուելու վրայ եղող անձ մը, որուն անունը առայժմ հարկ չենք տեսներ տալ, մեր վեհափառ մեծ հրամանատարին և իր փոխանորդ պատերազմական մինիստրին, նաև ուրիշ պետական բարձր անձնաւորութիւններու դէմ բօմբայով և ուրիշ միջոցներով դաւադրութիւն մը սարքելու համար փէդայի արձանագրուած է: Պատեբազմական ատեանին յանձնուած վաւերաթուղթերը կը ստուգեն այս պարագան:

«Վերոյիշեալ կօմիտէին ազդեցիկ անդամներէն մին, պահեստի օֆիցէր՝ հարիւրապետ Ջամբօլադ, երբ Բ. Դրան վրայ կատարուած յարձակումին մասնակցող, պատերազմական ատեան տարուելու համար առաջին զօրաբանակի հրամանատարութեան կողմէ զինքը ձերբակալելու պաշտօն ունեցող ոստիկան մը վտարաբար սպաննած էր, իր այս ընթացքովն իսկ հաստատած և ապացուցած է իր հայրենադաւ նպատակները:

«Ծարակոյս չկայ, որ թշնամի բանակին մինչև մայրաքաղաքին դռներն հասնելու մէկ միջոցին, կարգ մը անձերու, անհատական շահերու դրդումով, օսմ. պետութեան կացութիւնը վտանգի ենթարկելու դաւաճանական ձեռնարկներու հանդէպ թոյլատու գտնուիլը՝ նոյն աստիճանի դաւաճանութիւն մըն է հայրենիքին հանդէպ:

«Զինուորական կառավարութիւնը՝ այս դաւադրութեան իբրև մասնակից՝ ամբաստանուող կարգ մը անձեր ձերբակալած է թէև, բայց աւելի ամէնէն պէտք չէ հետեցնել, թէ պատերազմական ատեանը անձնականութեամբ կը զբաղի, որովհետև ան երկրին փրկութենէն և պահպան անդորրութեան ապահովութենէն տարբեր բանի մը վրա չի մտածեր: Բոլորովին կարեւորութիւն պէտք չէ տալ շրջող այն զրոյցներուն, որոնց համեմատ իբրև թէ Իթթիհադի կուսակցութեան պատկանող բոլոր անդամները անխտիր կը ձերբակալուին:

«Ընդհակառակը ձերբակալուողներէն շատեր երաշխաւորութեամբ ազատ արձակուած են: Հետևաբար անոնք, որ իրենց անձնական ընթացքէն կասկածելու ոեէ պատճառ չունին, որ կուսակցութեան ալ պատկանին, պէտք է հանգիստ սրտով իրենց գործերով զբաղին:

«Նաև քանի մը օրէ ի վեր փնտռուող փախստական անձնաւորութիւններն ալ եթէ դաւաճանական ոեէ ընթացքի մէջ չեն գտնուած, պատերազմական ատեանին արդարասիրութեան վստահելով՝ պէտք է անձնատուր ըլլան»:

✦ Ցունաց տեղեկական պատրիարք Եօաքիմ մեռաւ: Պատրիարքին մահը մեծ հարուած մըն է յոյն ազգին, մանաւանդ օրթօդօքս եկեղեցւոյն համար, որուն շահերուն անձնուէր պաշտպան մը եղած էր ինքը: Եօաքիմ պատրիարքի մահը ուրախութիւն կը պատճառէ երիտասարդ-Թիւրքերու այն մասին, որ իսկական Թիւրքերու դասակարգին կը պատկանի և այնպէս կը մտածէ: Եօաքիմ պատրիարք կծու հակառակորդ մըն էր երիտ.-Թիւրքերուն և զանոնք ընկճելու համար էր, որ զիջաւ նոյնիսկ ճանչնալ բուլղարաց հերձուածող եկեղեցւոյն պետին գոյութիւնը և անոր հետ բանակցիլ:

Եօաքիմ պատրիարք հաւանօրէն հաշտութեան կնքուելէն անմիջապէս յետոյ պիտի վերցնէր նաև բուլղարական հերձուածը, և օրթօդօքս եկեղեցւոյն այս տրտմ մաքրուած պիտի ըլլար:

Իր մահը մեծ ցաւ պատճառեց իր հօտին, ինչպէս նաև հայոց, որոնք Եօաքիմ պատրիարքի նախաձեռնութեամբ կազմուած պատրիարքարանի հաւաքական գործունէութենէն մեծապէս օգտուած էին, մանաւանդ 29 էն 45 տարեկաններու զինուորագրութեան և կարգ մը առանձնաշնորհմանց խնդիրներու համար:

Հայորդի

—

(Սեփ. Թղթ.)

Հալէպ, 29 հոկտ.

Սելանիկէն հալէպցի զինուորի մը գրած նամակէն կը տեղեկանանք, թէ պատերազմը սկսած է հոկտեմբերի սկիզբները: Կառավարութիւնը զինելով կուսակալութեան բոլոր նիզամիէ, ինթիաթ և րէտիֆ զինուորները՝ փութով պնդութեամբ ուղարկած է սահմանագլուխ:

Հաւաքուած են կառք, ասյլ, ձի, մի խօսքով բոլոր փոխադրութեան ծառայող առարկաները: Ամբողջ քաղաքը դատարկուած է և անկեղլինները տասնապատիկ սըղած: Գացող բանակը փճացած է Ուսկիւբի ճակատամարտին մէջ, ուրկէ վերադարձող հազարաւոր և բիւրաւոր վիրաւորեալներ ամբողջ քաղաքը լեցուցած են: Սահմանագլխէն ասդին գտնուած բոլոր արուները կամ զէնի վարուած են կամ սպաննուած, իսկ կիները կամ աղջիկները կխասմերկ և լեղապատառ Սելանիկ ապաստանած են: Սոսկալի է տեսնել քաղաքին թշուառութիւնը և մահացուցիչ մթնոլորտին մէջ ապրելը. ամեն կողմ ողբ, կոծ. ամեն օր անհաշիւ է վախէ և անօթութենէ մեռնողներու թիւը, առանց հաշուելու վիրաւոր մեռեալները: Նամակագիրը, որ Ադանայի գէպքին ազատեալներէն է, զայն ոչինչ կը նկատէ բաղդատմամբ ներկայ կացութեան:

Լ.—Ժ.

ԹԻՒՐՔԱՀԱՅԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

I

Թաւրիզ, 19 նոյեմբերի

Թիւրքահայաստանում արիւնաքամ, դարաւոր տանջանքների մէջ խրված հայ ժողովուրդը ծանր ճգնաժամի է դատապարտուած այս րօպէիս, մանաւանդ բալկանեան պետութիւնների դէմ մղված պատերազմի հետևանքով:

Բեռլինի վեց մեծ պետութիւնների երաշխաւորած դաշնագրութեան 61-րդ յօդուածը ոչ մի ապահովութիւն չընծայեց հայաբնակ նահանգներին. ընդհակառակը 300,000 հայերի թափված արիւնով ներկվեց սար ու ձոր, անտեսական խոշոր զրկանքների ենթարկվեց հայ ժողովուրդը և սուրից ու հուրից ազատված երկրի երիտասարդ սերունդը արտասահմանեան դանազան կենտրոններ գաղթելով ջանաց իր ողորմելի գոյութիւնը պահպանել՝ բնիկ հայրենիքը, հայրենի հողն ու սեփականութիւնը թողնելով հովերի հռսանքին:

Վրա հասան օսմանեան պետութեան նոր րէժիմի՝ սահմանադրութեան ցնդածծաղ օրերը. հայը, Թիւրքը, յոյնը, արաբը սիրոյ և եղբայրութեան համբոյրներ փոխանակեցին. առաւելապէս հայ հասարակութիւնը խանդավառ անկեղծութեամբ մօտեցաւ սահմանադրութեան, անպայման հաւատ ունենալով որ այլևս կը վերջանան տառապանքի դժնդակ օրերը, փոխարինվելով երանաւէտ կեանքի: Ասում ենք՝ Թիւրքահայը սրբութեամբ ու շիտակ խղճով ընդառաջեց նոր օրէնքին, իր եղբայրակից օսմանցուն՝ անգամ նուիրաբերելով իր հաբազատ որդուն զինուորական ծառայութեան ընդհանուրի հետ համերաշխութեամբ և գործակցութեամբ արիւն թափելու և պաշտպանելու հայրենիքը օտարների արշաւանքի և ոտնձգութեան դէմ: Փոխանակ հայ ժողովրդի վարդագոյն յոյսերի իրականացման, ինչ եղելութի դիմացը կանգնեց միամիտ ժողովուրդը,—այն դժոխային իրականութեան, որ Ադանայում 25,000 անմեղ հայ մարդկանց, կանանց, մանկահասակ աղջիկների և երեխաների արիւնը թափվեց՝ այն ևս սահմանադրութիւն հռչակելուց յետոյ, Թիւրքիայի ազատութեան առնվիրայ կարմիր իթթիհադականների խորհրդով ու հաճութեամբ և երկրի կարգն ու կանոնը հաստատելու և ամրացնելիք բէփօրմներին հսկելու սրբազան կոչումն ունեցող զինուորների փնդակներովն ու սուիններովը....:

Տեսէք որչափ բարեհացակամութիւն և անվրէժխնդիր ոգի ցոյց տուին հայ ժողովրդի quasi փրկիչները, որ Ադանայի կազմակերպված արիւնի զարհուրելի նախճիրը անուանեցին ազատութեան և արեան տուրք:

Ողբալի Ադանան կարմիր գետերով ռոգվեց, Եւրոպան իր նաւերով սառնասիրտ կերպով հանդիսատես եղաւ, խոշտանգված դիակներն ու հրկիզված աւերակները լուսանկարելով:

Այդ տուրքն ևս Թիւրքահայը յօժարակամ տուեց. բայց ինչ շահեցաւ. Թիւրքիայի արևելեան նահանգներում անվերջ շարունակվեցին և սպանութիւն, յափշտակութիւններ, առեւանգում և անպատիժ բռնաբարութիւններ քիւրդերի և Թիւրքերի կողմից շարունակ՝ տալով միայն հայ հասարակութեան, Կ. Պոլսի ընդհանուր ժողովի և պատրիարքի բողոքներին ու դիմումներին խաբուսիկ խոստումներ, առանց մի մազաչափ փոխելու հայերի դառն վիճակը:

Վրա հասաւ պատերազմը նորանոր պատուհասներ բերելու խեղճ Թիւրքահայի գլխին: Բալկաններում օսմանեան բանակը պարտութիւն է կրում, տուժողը հայն է լինելու. չէ որ հայն էլ քրիստոնեայ է, բօլգարն էլ, սերբն էլ. ֆանատիկոս մահմեդականի համար ի՛նչ խտրութիւն:

Լրագիրները լիքն են նոր սարսափներով. փախստական զինուորները և Եւրոպական Թիւրքիայից Կ. Պոլիս խուժող Թիւրք գաղթականները տիֆ և խօլերա են սփռում ուր որ հասնում են. այդ դեռ ևս բաւական չէ, 100,000-ով Թիւրք գաղթականներ թափվել են մայրաքաղաքը, նոյն թւով և գուցէ շատ աւելի գալու են նորից, որոնք տեղաւորվելու են ասիական նահանգները անտէր հայ ազգաբնակութեան գլխին: Ի՞նչ կը լինի բազմաչարչար հայաստանցի հայի դրութիւնը, եթէ չը լինի մի դարման, չիրագործվի էական բարեկարգութիւն, ուր հայ հասարակութիւնը վայելէ կեանքի, պատւի և ստացուածքի ապահովութիւն ընդ զօրական երաշխաւորութեամբ մի քաղաքակիրթ պետութեան: Հարցը ծանրակշիռ է. հարկաւոր է, որ գէթ իրանց ապահով համարող հայերը, ուր ուրեք ևս որ լինեն նրանք, մտածեն, միջոցներ ստեղծեն, բարոյական և նիւթական աջակցութիւն ցոյց տան Թիւրքիայի իրանց հայ եղբայրներին, որոնց սպառնում են և՛ կոտորածը, և՛ խօլերան և՛ 200,000 գաղթական Թիւրքերի սարսափը....:

Ուրախալի է յայտնել «Մշակի» ընթերցողներին, որ Թաւրիզի հայութիւնը՝ զգալով րօպէի կարեւորութիւնը և ի նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ Թաւրիզում գոյութիւն չունեն ոչ թեմական խորհուրդ և ոչ իսկ թեմական պատգամաւորական ժողով, որ ներկայացնում է Ատրպատականի հայութիւնը, երէկ, նոյեմբերի 18-ին, Բերդաթաղի Արամեան ուսումնարանի թատերասրահում կազմեց մի բազմամարդ ժողով Թիւրքահայոց խնդրի շուրջը, որին հասարակութեան պահանջմամբ նախագահեց առաջնորդական փոխանորդ Կ. Արապետ քահ. Մանուկեան՝ և ընտրվեց մի քարտուղար:

Հարցը շատ որոշ էր և անվիճելի. հարկաւոր էր մի մարմին, որ ի դիմաց Ատրպատականի հայութեան խորհի, մշակէ եղանակ դիմումներ անելու ռուսաց ազատաբար Կայսեր, կարելի է նաև Բեռլինի յայտնի դաշնագրութիւնն ստորագրող մեծ պետութիւններին, որ բալկանեան քրիստոնեայ ազգաբնակութեան իրաւակարգը պաշտպանելիս անտես չառնվի նոյնպէս Թիւրքահայաստանի հայերի կացութիւնը, կանխաւ ստանալով Վեհափառ Կաթողիկոսի հաճութիւնը:

Ժողովը մի քանի ճառախօսների լսելուց յետոյ անցաւ գաղտնի քուէարկութեան և հետեւեալ 6 անձնաւորութիւններին ընտրեց, որոնց նախագահելու է առաջն. փոխանորդը. պ. պ. Զաք. Նազարբէգեան, Խաչիկխան Սարաճեան, դոք. Պ. Ասլանեան, Ջէբ. Բուդաղեան, Կար. Աբեան և Մելքոն Շահբազեան:

Աջողութիւն փափագելով հանդերձ յարգելի յանձնախմբին, լիայոյս ենք միանգամայն, որ հայ հասարակութեան մասերը բաղկացնող արտասահմանեան խմբերը անտարբեր չեն հանդիսանայ դէպի իրանց եղբայրները սպառնացող վտանգը: Շատ հաւանական է, եթէ այս անգամ ևս չապահովվի Թիւրքահայի կացութիւնը, պիտի իսպառ կորած համարել խեղճ հայ ժողովուրդը չարաբաստիկ ճակատագրի անողոք ճանկերում:

Հ—ն

II

Նոր-Բայազէտ, 24 նոյեմբերի

Մի շաբաթ սրանից առաջ Նոր-Բայազէտի հասարակութեան կողմից բազմաթիւ ստորագրութեամբ ուղարկվեց մի դիմում Վեհափառ Կաթողիկոսին՝ Թիւրքահայերի դրութեան բարւոքման վերաբերմամբ:

Ահա դրա պատճէնը.

«Վեհափառ Տէր!

«Նորից մթագնել է երկինքը մեր Թիւրքահայ եղբայրների համար: Նորից ողբէ ու կոծի ձայն է լսվում այն երկրից, ուր Ձերդ Սրբութեան թշուառ հօտը երբէք կեանքի, գոյքի ու պատւի ապահովութիւն չը տեսաւ դարեր շարունակ: Նորից սուրն ու հուրն է իր աւերը գործում Թիւրքահայաստանում և անմեղների թափված արեան աղաղակը արդարութեան առաջ բողոք է բառնում...

«Բալկանեան թերակղզու վրա բռնկած պատերազմը առիթ է տուել Թիւրքերին և քիւրդերին իրանց անաջողութեան պատճառով իրանց կատաղութիւնը անպաշտպան հայի գլխին թափելու, և հայութիւնը շարունակում է կրել իր բաժին ընկած մարտիրոսութիւնը:

«Վեհափառ Տէր, Բալկանեան թերակղզու վրայի չորս փոքրիկ պետութիւնները զէնքի են դիմել իրանց հայրենակիցների ոտնահարված իրաւունքների վերականգնման համար: Ո՞վ պէտք է վերջապէս պաշտպան լինի նաև Ձերդ Սրբութեան հօտի՝ դարերի ընթացքում ոտնահարված իրաւունքներին: Ո՞վ պէտք է սրբելու ծնողաց արտասուքը սրբէ, քրիստոնէական հաւատի և պղծված տաճարների պաշտպան կանգնի:

«Աւելորդ է ասել, որ մեր Թիւրքահայ եղբայրները ընդունակ պիտի լինեն իրանք իրանց պատւել Թիւրքիայում կուտակվող փոթորիկներից և առ հասարակ ալան-թալանի, աւեր սարսափի առաջն առնել: Հաւիւրաւոր տարիներ շարունակ հայը հպատակ է եղել Թիւրք և պարսիկ տէրութիւններին: Բայց և չի հանդգրել իր մէջ ազատութեան տենչանքը և միշտ ձգտել է լաւագոյն օրերի, մարդավայել կեանքի. սակայն պատմութիւնը միշտ էլ մեր բազմաչարչար ժողովրդին յուսախաբ է արել: Դարեր շարունակ հայ ժողովրդի սրտի արտայայտիչը, հայի ամենադառն օրերում նրա լացի ու ողբի ձայնը Եւրոպայի հզօր մեծ տէրութիւններին լսելի դարձնողը և կատարվող բռնութիւնների դէմ բողոքողը հայ կաթողիկոսներն են եղել:

«Ուստի այսօր, երբ կրկին անգամ մեր եղբայրների արեամբ է ներկվում մեր դժբաղդ հայերի հողն ու ջուրը, Նոր-Բայազէտի հայ հասարակութիւնը ամենախոնարհաբար դիմում է Ձերդ Սրբութեան և որդիաբար խնդրում՝ մեր ձայնը ևս հօտից ձայնի հետ լսելի դարձնել, միջնորդելով որ քրիստոնեայ տէրութիւնները պաշտպան կանգնեն հայ ժողովրդի ոտնահարված իրաւունքներին, այն ժողովրդի՝ որ լուսաւորեալ Եւրոպայի աչքի առաջ տասնեակ տարիներ շարունակ քրիստոնէական եկեղեցու մարտիրոսների շարքն է աւելացրել, որ Եւրոպայի մեծ պետութիւնները Սան-Ստեֆանօյի և Բեռլինի վեհաժողովի դաշնագրութիւնների՝ մեռած տառ՝ մնացած, իրանց իսկ որոշած և ստորագրած յօդուածներով Հայաստանում մտցվելիք բէֆօրմները ստիպողաբար իրականացնեն, որով և վերջ կը դրվի մինչև այսօր այդտեղ կատարվող բռնութիւններին և հարստահարութիւններին»...

Գ. Սինանեան

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

—

ՑՕԳՈՒՏ ՍԱՑԱԹ-ՆՈՎԱՅԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՔԱՐԻ

—

Ստացանք աշըղ Հաւրիեց 7 րուբլի, որ հաւաքել է Թիֆլիսի իր աշակերտների, աշուղների և սազանդարների շրջանում: Նախորդ ստացած 8 րուբլու հետ միասին (տես «Մշակ» № 264) ունենք մեզ մօտ ընդամենը 15 րուբլի:

ԵՌՎՆԱՆՆԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՀՈԳԱԲԱՐՁԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

—

Ի նկատի ունենալով, որ այդ ընտրութեան հետևանքը, իբրև անակնկալ, շատերին զարմանք է պատճառել և նրանք դիմում են մեզ հարցմունքով, հարկաւոր ենք համարում տալ հետևեալ փաստական բացատրութիւնը:

Ընտրող պատուիրակների թիւը, ինչպէս յայտնի է, 12 էր. դրանցից 6-ը առաջադիմական կամ մշակական ուղղութեան ընտրեալներ էին և 6-ը հօրիզօնական ուղղութեան. ուրեմն երկու հակառակորդների ձայները հաւասար էին: Եթէ կիրակի օրվայ ժողովում, որ երկրորդն էր, այդ ձայները դարձեալ այդպէս մնային, կամ 12 պատուիրակները, փոխադարձ զիջումներով, համաձայնութեան չը գային և չընտրէին խառն հոգաբարձութիւն, որ ներկայ դէպքում աւելի կանոնաւոր կը լինէր, այն ժամանակ հոգաբարձուների ընտրութիւնը կը համարվէր չը կայացած և նոր 12 պատուիրակների ընտրութեան կը ձեռնարկվէր, այսինքն նոր դիմումն կը լինէր ընտրող ծխական ժողովրդին:

Ամսիս 25-ին 12 պատուիրակներից ներկայանում են առաջնորդարան 11 հոգի. 12-րդը՝ պ. Գ. Կաֆեան, հօրիզօնականների պատուիրակ, չէ գալիս, որով առաջադիմական պատուիրակները լինում են 6 հոգի, իսկ հակառակը՝ 5. Սակայն առաջադիմականների պատուիրակներից մինը, Ա. Բաբեանը, որ ընտրված էր պատուիրակ Վանքի եկեղեցում առաջադիմականների բացարձակ քուէներով, որ ամբողջ ժամանակ համերաշխ էր ընթանում իր կօլէգների հետ, այս անգամ, յանկարծ, անցնում է հակառակորդների կողմը, որով նրանց ձայները դառնում են 6, իսկ առաջադիմականներինը՝ 5. Այդպիսով և հօրիզօնական պատուիրակները կարողանում են մի ձայնի առաւելութեամբ անցկացնել իրանց հոգաբարձու կանդիդատներին և Ա. Բաբեանին, որ նոյնպէս ձայն է տալիս իր օգտին:

Ահա դէպքի փաստական կողմը: Բարոյականը թողնում ենք հասարակութեան գնահատութեան:

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԿՈՆԴԱԿԸ

—

Էջմիածին, 25 նոյեմբերի

Այսօր, Մայր Տաճարի լուսարարապետ Ղևոնդ եպիսկոպոսի գրութեան համաձայն, տեղիս գործակալը Վաղարշապատի եկեղեցիների քահանաներին հրաւիրեց Մայր Տաճար՝ լսելու Նորին Վեհափառութեան անդրանիկ կոնդակը: Պատարագը սկսվեց ժ. 10-ին. պատարագիչն էր սինօդի անդամ Մատթէոս վարդապետը: «Հայր մերից» առաջ տեղապահ Գեւորգ արքեպիսկոպոսը բարձրացաւ աւագ սեղան, շուրջառ առաւ և կոնդակը, որի տակ ստորագրել էր ինքը Վեհափառը, երկու ձեռքով բարձր բռնած՝ իջաւ սեղանից և ուղղվեց դէպի Իջման Սեղանը: Տեղապահի աջ և ձախ կողմից գնում էին ժամակալները, առաջից խնկարկում էին երկու ուրարակիրներ, հետևից լուսարարապետի օգնական Արիստակէս վ. տանում էր կոնդակի պատճէնը, ապա քշոց անողները: Դպիրները երգելով «Էջմիածին ի Հօրէ» շարականը՝ թափօրը հասաւ Իջման Սեղանը, որի կողքերը բոլորել էին թէ միաբանութիւնը և թէ Վաղարշապատի քահանաները:

Տեղապահը, բարձրանալով Իջման Սեղանը, իսկական կոնդակը տուեց խաս շալիկ հագած մի աշակերտի, որը բարձր բռնեց ի ցոյց բոլորի. իսկ պատճէնը առնելով լուսարարապետի օգնականից՝ սկսեց կարդալ բարձր տոնով և լաւ առոգանութեամբ: Ընթերցումից յետոյ թէ կոնդակը և թէ պատճէնը տեղապահը յանձնեց Արիստակէս վարդապետին և դառնալով դէպի ժողովուրդը՝ ասաց մօտաւորապէս հետևեալը.

«Ազգիս Սրբազնագոյն Հայրապետը իր ընդհանրական անդրանիկ կոնդակի մէջ հայրաբանչիւր դասակարգի պարտաւորութիւնները շշտել է և յորդորել կատարելու: Մնում է ինձ, պատուական հայրք և եղբարք և սիրելի ժողովուրդ, խնդրելու ձեզ աղօթել, որ Աստուած տայ մեզ բոլորիս իմաստութիւն, զգօնութիւն և կարողութիւն

ըմբռնելու և գիտակցելու մեր պարտաւորութիւնները և սրտի մօտ կատարելու։

«Աղօթենք, որ Աստուած կարողութիւն, երկար կեանք և առողջութիւն պարգևէ ազգիս Սրբազնագոյն Հայրապետին՝ ազգիս և եկեղեցու կառավարութեան ղեկը, խոհական խորհրդով ու ճարտար ձեռքով, ի բարին ու ազգօգուտ իղձերի կատարումն առաջնորդելու ի փառս Աստուծոյ, ի պայծառութիւն եկեղեցւոյ, ի շինութիւն հասարակաց և ի մխիթարութիւն իր և մեր ամենեցուն, ամէն»։

Տեղապահի վերջացնելուց յետոյ միաբանութիւնը գնաց գասերը՝ իրանց տեղը, իսկ պատարագը շարունակվեց «Հայր մերով»։

Ինչպէս իմացանք, կոնդակի պատճէնը ուղարկված է բոլոր առաջնորդներին։ Եկեղեցուց բացակայում էր ճեմարանի ուսուցչական խումբը, տեղիս դպրոցների ուսուցչական խումբը իրանց հոգաբարձուների և աշակերտների հետ։ Բացակայ էին նաև սինօդի ծառայողները (խօսքս բացառութեան մասին չէ)։ Կոնդակի գեղեցիկ գրուածքը և ընթերցումը բոլոր ունկնդիրների վրա լաւ տպաւորութիւն թողեց։

Վահան ք. Աղազադեանց

Մ Ի Տ Ա Ր Ե Դ Ա Ր Զ

Ներկայ թւականի նոյեմբերի 26-ին լրանում է յայտնի ռուս գործող Պետր Ալեքսէեվիչ Կրոպոտկինի ծննդեան 70-ամեակը։ Ընդամենը մի քանի տարի առաջ նրա նոյնիսկ անունը յիշատակել անկարելի էր, իսկ այժմս նրա գրուածքները թարգմանված են, գլխաւորապէս անգլիերէնից, և ռուս հասարակութեան սեփականութիւնն են կազմում։ Ուղիղ 35 տարի է, ինչ նա ստիպված՝ թողեց իր հայրենիքը, և փախաւ արտասահման։ Այդ փախուստը, որ տեղի ունեցաւ հիւանդանոցից, ուր նա դրված էր զինված հսկողութեան տակ, նկարագրված է նրա նշանաւոր «Յեղափոխականի օրագրութիւնները» գրքի մէջ և կազմում է գրքի հրաշալի, գժայլելի հատուածը։ Գրքի տպագրութիւնները, որոնք կատարված են ռուսաց, ֆրանսիական, անգլիական և գերմանական լեզուներով իրա՝ հեղինակի խմբագրութեամբ, կրճատված են ձեռագրի դէմ, որը անհամեմատ կատարեալ է։

«Русскія Вѣдомости» ի № 265-ում, նրա Լոնդոնի աշխատակից Դիոնէօն աշխատում է մի քանի խօսքով ուրուագծել հեղինակին։

«Մեր օրերում,—բերում է նա Գէորգ Բրանդէսի կարծիքը,—միայն երկու ռուս գրողներ կան, որոնց ամբողջ մտածողութեան առարկան ինքը՝ ռուս ազգն է և որոնց մտքերը պատկանում են համայն մարդկութեան։ Դրանք են Պ. Ա. Կրոպոտկին և Լ. Ն. Տոլստոյ»։

Բացի ֆրանսիական, գերմանական, անգլիական և ռուս լեզուներից, որոնց Պ. Կրոպոտկինը տիրապետում է կատարեալ կերպով, նա կարդում է, իսկ անհրաժեշտ դէպքում և խօսում է սպանական, իտալական, հօլլանդական և շվեդական լեզուներով։

«Mutual Aid» («Փոխադարձ օժանդակութիւն») գրքի հեղինակը,—շարունակում է Դիոնէօն,—յարգված է ամբողջ Անգլիայում թէ իբրև գիտնական և թէ իբրև մարդ, նոյնիսկ այնպիսի անձնաւորութիւնների կողմից, որոնք իրանց աշխարհահայեցողութեամբ պատկանում են բոլորովին ուրիշ, տարբեր բանակի»։

Նրան, իբրև գիտնականի, յայտնի է այն հրճուանքը, այն բաւարարութիւնը, որը պատճառում է մարդուս գիտնականի ստեղծագործութիւնը. նրա գէօլօգիական, երկրաբանական դիտողութիւնները, որոնք մի ժամանակ կասկածելի էին գիտնականների համար, այժմս ընդունված են գիտութեան մէջ իբրև անվիճելի ճշմարտութիւններ և մեծ արժանաւորութիւններ են ներկայացնում։ Բայց նրա անհատականութեան մէջ մարդը, մարդկայինը աւելի է գերազանցում, գերակշռում։ Իբրև մարդ՝ նա օժտված է ամենամեծ, ամենաբուռն գթասրտութեամբ, այն բարձր խղճով, որը վերագրում ենք Վիսարիօն Բէլինսկիին։

«Ի՞նչ հիման վրա իրաւունք ունեմ յափշտակվելու կամ հրապուրվելու գիտնականի ստեղծագործութեամբ, երբ,—ասում է Կրոպոտկին,—իմ չորս կողմում տիրում է դաժան աղքատութիւնը և վշտացուցիչ պայքարը՝ մի կտոր չոր հաց ձեռք բերելու համար»։

Լինելով Ալէքսանդր II-ի կամեր-պաժը և շատ հարուստ կալուածատէրի որդի, նա թողեց իր փայլուն կարիերան, հրաժարվեց իր մեծ կարողութիւնից, նշանաւոր չափի զոհեց գիտնականի ստեղծագործական աշխատանքը և, ընկճվելով իր մեծ խղճի առաջ, նա անձնատուր եղաւ իր սիրած գործնական աշխատանքին, առանց թեքվելու նրա ճանապարհից աջ թէ ձախ։

1905 թւի հոկտեմբերի 18-ին, երբ անգլիական թերթերում արդէն լոյս էր տեսել 17-ի մեծ մանիֆեստը, Պ. Կրոպոտկինը ուղարկեց Դիոնէօյին հետևեալ շնորհաւորական հեռագիրը. «Félicite avec première victoire du peuple russe. Les autres suivront». Եւ դրանից մի քանի օր անց՝ նա սկսեց եռանդոտ պատրաստութիւններ տեսնել հայրենիք վերադառնալու համար. բայց շատ շուտով պարզվեց, որ այդ հաւատարաստութիւնները վաղաժամ էին։

Իր յօդուածը Դիոնէօն վերջացնում է այսպէս. «Պետր Ալէքսէևիչ Կրոպոտկինը խակական, բուն ռուս է—ես կասէի՝ նոյնիսկ մօսկվացի—մինչև իր ուղեղի ծուծը։ Նա շղթայված է իր ազգի հետ ամենաուժեղ, ամենաքնքուշ սիրով. զառնանում է նրա վշտերով և ուրախանում նրա խնդութիւններով։ Ցանկանք, որ նրա կեանքը, որը այնքան հրաշալի էր, որը այնքան ազնիւ էր, որը այնքան լի էր խոր հաւատով դէպի մարդիկ և որը այնքան ուսանելի էր խղճի հնազանդութեամբ մարդկանց պարտաւորութիւնների առաջ,— ցանկանք Պետր Ալէքսէևիչին, որ նա իր այդ կեանքի գէթ աշունը անց կացնէր իր մայրենի երկրի վրա»։

Դ.

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Աւազակները ծուղակից դուրս պրծած

Զաքաթալա, 19 նոյեմբերի

Ընթերցողին արդէն յայտնի է, որ մեր շրջանում աւազակապետ Աղիզի խմբերը աւազակութիւններ են անում երկար ժամանակ. յայտնի է նոյնպէս, որ ուժեղացված պահակախումբը նրանց հետապնդում է ամենուրեք։ Ինչպէս լսում ենք, մի քանի օրվայ ընթացքում խումբը երկու անգամ ընկնում է խիստ ծուղակը, երկու անգամն էլ, հրացանաձգութիւնից յետոյ, անվնաս դուրս պրծնում ծուղակից ու չքվում դէպի Բէլաքանի անտառախիտ լեռները...

Երկու օր սրանից առաջ Աղիզը կրկին երևան է գալիս իր ընկերներով գլխաւոր ճանապարհի վրա և հանդիպելով մի ճանապարհորդ բէլաքանցու՝ հրացանի կոթով խիստ զանակոծում է խեղճին և նրա մօտ գտնված փողը խլելով՝ կիսամեռ թողնում նրան, հեռանում անտառը...

Սօյլաղէ

Նոր յաջորդ

Հին-Նախիջևան, 15 նոյեմբերի

Հին-Նախիջևանի գաւառը, որը, ինչպէս երևում է վերջին ցուցակագրութիւնից, ունի մօտ 100,000 հայ բնակիչ, երկար տարիներ է ինչ կարօտ է մի աչալուրջ և արթուն հովւի, որի բացակայութեան պիտի վերագրել գաւառիս մէջ կատարված շատ թեր ու դէմ դէպքերը։ Վերջապէս՝ այս անգամ Վեհափառ Կաթողիկոսը նշանակել է Հին-Նախիջևանի գաւառի համար յաջորդ Սիոն վարդապետին։

Ամսիս սկզբից Սիոն վ. ժամանեց քաղաքս և ստանձնեց իր պաշտօնը։

Հին-Նախիջևանի լայնատարած գաւառի հայ ազգաբնակութիւնը սպասում է, որ հ. յաջորդը հոգևոր կառավարութեան ընթացիկ գործերը կարգի բերէ և այցելէ իր հովւութեանը յանձնված գաւառի ամեն մի անկիւնը և տեղն ու տեղը կարգի բերէ ժողովրդի խճճված գործերը։

Լսում ենք, որ նորահաստատ յաջորդին յանձնարարված է անմիջական հսկողութիւն ունենալ դպրոցական և վանական բոլոր գործերի վրա։

Շմաւոն

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԸ

Պրօֆ. Բօլլէսը շատ իրաւացիօրէն 19-րդ դարն անուանել էր «Հրաշալի դար». այդ դարումն է, որ շնորհիւ տեխնիկայի ու բնականաբար կապիտալիզմի զարգացման՝ գիտութիւններն ու գեղարուեստն այնքան հսկայաքայլ առաջադիմեցին. բայց ասէք թէ «հրաշալի դար» կոչումն ամենից աւելի Ռուսաստանին է վերաբերում. Ռուսաստանն է այն միակ երկիրը, որտեղ չը նայած որ կապիտալիզմը այնքան ուշ մուտք գործեց՝ բայց կարճատև ժամանակում խիստ փայլուն հետևանքների հասաւ. 19-րդ դարի ռուսական շքեղ գրականութիւնն իր առողջ սաղմերով և գեղարուեստական ամբողջութիւններով համաշխարհային գրականութեան պատմութեան մէջ արդէն առաջնակարգ տեղ վաչուց է գրաւել. նոյն բաղդին են արժանանալու վաղ թէ ուշ և գիտութեան միւս բոլոր ճիւղերն էլ. այդ է ցոյց տալիս նրկան, և այս տեսակէտից առանձին ուշադրութեան արժանի է ռուսական մանկավարժական գրականութեան ծաղկումը. վերջին 4—5 տարում համարեա թէ բոլոր նշանաւոր աշխատութիւնները թարգմանվել են ռուսերէն, սկսել է մի եռանդուն գործունէութիւն, բազմաթիւ մանր ու խոշոր պրօֆեսօրներ այդ ասպարէզում են աշխատում, հրատարակում են ամսագրեր, թերթեր, գրքոյկներ և ձեռնարկներ, բաց են անում մասնաւոր կրթարաններ և ղեկավարում են նոր, փորձնական մանկավարժական սիստեմներով ու մեթօդներով. այս տիպի հաստատութիւնների մէջ առաջնակարգ տեղ է բռնում պրօֆ. Նէչաևի ջանքերով բաց եղած Պետերբուրգի «Մանկավարժական ճեմարանը». այստեղ ընդունվում են երկու սեռի ուսանողներ, առանց ազգի և կրօնի խտրութեան, բայց ուսանողները պիտի լինեն համալսարանաւարտներ. միջնակարգ դպրոց (գիմնազիա, բէալական չև առևտրական ու սեմինարիա) աւարտողները կարող են լինել միմիայն ազատ ունկնդիրներ. ընդունվողները պէտք է որոշ պատրաստականութիւն ունենան և անմիջապէս, որպէս մասնագէտներ իրանց մասնագիտութիւնից պէտք է գրեն ռեֆերատներ, ուրիշ խօսքով՝ խիստ մասնագիտօրէն պիտի հմտանան մանկավարժութեան մէջ. ճեմարանի ծրագրում մտնում են հետևեալ առարկաները.

1) Անատոմիա։
2) Ֆիզիօլոգիա։
3) Մանկավարժական հոգեբանութիւն։
4) Պատօլօգիական մանկավարժութիւն։
5) Նոր փիլիսոփայութեան պատմութիւն։
6) Մանկավարժութեան պատմութիւն։
7) Մանկավարժութեան մեթօդիկա։
8) Փորձնական հոգեբանութեան տեխնիկայի ներածութիւն։
9) Մանկավարժութեան հոգեբանութեան վերաբերող գործնական աշխատանքներ։
10) Ռեֆերատներ հոգեբանութեան մասին։
11) Ֆիզիքական դաստիարակութեան գլխաւոր սիստեմները։
12) Ֆիզիօլօգիա։
13) Առողջութեամբ ընթերցում։
14) Մանկական բանականութեան հետախուզութիւն։
15) Մանկական խաղալիքներ(իտ)ականներ կազմել։
16) Դպրոցական վիճակագրութիւն։
17) Ժողովրդական գրականութիւն։
18) Գրադարանագիտութիւն։
19) Մաթեմատիկայի փիլիսոփայութիւն։
20) Հոգեբանութեան պատմութիւն։
21) Համեմատական հոգեբանութիւն։
22) Բնագիտութեան վերաբերեալ գիտական ժողովրդական գրականութիւն։
23) Մանրէաբանութեան հիմնաւորումը և վարակիչ հիւանդութիւններ։
24) Էսթետիկա։
25) Գործնական ֆիզիօլոգիա։
26) Միջին Ասիան որպէս ընդհանուր զարգացման նպատակով էկսկուրսիաների նպատակ։
27) Մենդելիզմի վերածնունդն ու դարվինիզմը։
28) Բարոյականութեան տեղը մանկական գրականութեան մէջ։
29) Ֆրանսերէն լեզուի դասաւանդութեան մեթօդիկա։
30) Գերմաներէն լեզուի դասաւանդութեան մեթօդիկա։
31) Օտար լեզուների դասաւանդութեան մեթօդիկա։

Ցետոյ կան և առանձին մեթօդիկական մասնագիտական պարապմունքներ.

1) Ռուսաց լեզու և գրականութիւն։
2) Մաթեմատիկա։
3) Բնագիտութիւն։
4) Պատմութիւն։
5) Աշխարհագրութիւն։
6) Ժողովրդական կրթութեան վերաբերող հարցեր։
7) Վունդտի վարդապետութիւնը գիտակցութեան և հոգեկան երևոյթների կապի մասին։

Ինչպէս տեսնվում է, ծրագիրը գիտական է և խիստ կատարեալ, դրա վրա պիտի աւելացնել և պրօֆ. Նէչաևի հոգեբանական լաբօրատօրիան, որտեղ մեղուաջանութեամբ աշխատում է ինքը յարգելի պրօֆեսօրը։

Գործի գլուխ անցել են բացի պրօֆ. Նէչաևից, հետևեալները. պրօֆեսօրներ Ն. Պ. Տիշուտկին, Վ. Ի. Վարդանեան, Ա. Ս. Գրիբոյեդով, Ս. Լ. Ֆրանկ, Վ. Վ. Ուսպէնսկի, Պ. Ֆ. Կապտերև, Վ. Ն. Պեսկով, Ա. Լ. Լիպովսկի, Ն. Մ. Սոկոլով, Ի. Ի. Տումիմ, Ս. Ի. Շոխոր-Տրոցկի, Ի. Ի. Պալեանսկի, Ա. Վ. Վասիլեվ, Ե. Ա. Ելաչիչ, Իւ. Իւ. Բայլեր-Կոնտ, Ի. Ա. Տէտէնբօրն, Է. Է. Լեամբէկ, Ա. Ֆ. Լազուրսկի, և այլն։

Միակ պակասութիւնը նրանում է, որ մինիստրութիւնը դեռ ևս այս գիտական հաստատութեան վրա նայում է որպէս մի աւելորդ բանի վրա. պրօֆեսօրներից ոմանք առանց ռոճիկի են դասախօսում, և շատ բնական է որ նրանք այնքան էլ շահագրգռված չեն լինելու ճեմարանի բարձրացման կամ անկման խնդրում. այդ պատճառով էլ այդքան լայն և հիմնական ծրագրով բացված հիմնարկութիւնը դեռևս երբեռում է հասարակութեան աչքում և առանձին արժէք չունի, բայց կարծում ենք, որ մօտիկ ապագայում այդ երերուն դրութիւնից դուրս կը գայ, այն պարզ պատճառով՝ որ այդպիսի մի հաստատութիւն ունենալը արդէն պահանջ է դարձել, իսկ ինչ որ սօցիօլօգիական պահանջ է, նա ոչ թէ կորչելու է դատապարտվում, այլ ծաղկելու և ուռճանալու։

Ուսանողների թիւն էլ շատ քիչ է, մօտաւորապէս 100 հոգի, մեծ մասամբ Պետերբուրգի և այլ մեծ քաղաքների գիմնազիաների ուսուցիչներն են։

Այստեղ ընդունվում են և Գէորգեան ճեմարանի Գ. լսարանն աւարտածները որպէս իսկական ուսանողներ, բայց ընդհանրապէս այստեղ մեր լսարանաւարտներին յարմար չէ՝ նախ այն պատճառով, որ ռուսերէնին լաւ չեն տիրապետում, երկրորդ չունեն մասնագիտական պաշար. ինչպէս ասացի, մեծ մասամբ այստեղի ուսանողները ուսուցիչներ են, որոնք աւարտել են կլասիկ գիմնազիաներ, պետական համալսարաններ, մի քանի տարի էլ ուսուցչութիւն են արել և ապա նորից այստեղ ընդունվել. լաւ կը լինէր, որ մերոնք գոնէ լեզուին տիրապետէին, յետոյ գային, թէ ոչ՝ անլեզու և համբ նստելն ինչ նշանակութիւն ունի, բաւական չէ կարդացածը հասկանալ, հարկաւոր է և արտայայտվել իմանալ և, որ գլխաւորն է, գրել ռեֆերատներ, թէև գրելը կամ մասնակցելը հարկադրական չէ, բայց մունջ նստելը մեզ թւում է, որ մի բան չի առաջացնի։

Ուսումը երկու տարի է, բայց շատերը 3 տարուց հազիւ են կարողանում աւարտել։

Նոր առանձին իրաւունքներ չը կան, որովհետև ուսանողներն արդէն համալսարանականներ եղած պիտի լինեն և իրաւունքներ ունեցած. այստեղ պիտի մտնեն զուտ, ուղղակի մասնագէտ մանկավարժներ դառնալու համար։

Տարեկան վճարն է 100 րուբլի, 50 ր. առաջին կիսամեակին, 50 երկրորդ։

Ընդունելութեան պայմանների համար կարելի է կանցելեարիայից տեղեկութիւններ ստանալ.

С.-Петербургъ, Владимирскій пр. д. № 7. Педагогическая Академія.

Ուսանողները բոլորն էլ հասակաւոր մեծ մարդիկ են. այս բոլէին ուսանում են միայն երեք հայեր։

Պրօֆ. Վարդանեանի ասելով՝ այժմ ճեմարանականներին այլևս չեն ընդունում, որովհետև վարչութիւնը քննել է և գտել, որ մեր լսարանները ոչ միայն բարձր հաստատութիւն չեն, այլ և դեռ միջնակարգ էլ չեն։

Այս բոլորը էջմիածնի մեր ջոջերի ականջին խօսք. կեանքն ի՛նչ է պահանջում, իսկ նրանք ի՛նչ են տալիս կամ առաջարկում։

Misantrop

Պետերբուրգ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կովկասի փոխարքան թոյլ տուեց Կովկ. ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուին կամաւոր հանգանակութիւն սկսել աշակերտ աշակերտուհիների մէջ Չերնոմորեան նահ. Ռոմանովա գիւղում դպրոց կառուցանելու համար Ռոմանովների Տան թագաւորութեան 300-ամեակի առիթով։

Քութայիսի կողմից Պետական Դումայի անդամ ընտրված Վ. Գեգեչկորին մտել է աշխատաւորականների խմբակի մէջ։ Սօցիալ-դեմօկրատները և աշխատաւորականները առանձին մասնաժողով են ընտրել քննելու այն մեղադրանքները, որ բարդում է էկս-պատգամաւոր Գէգէչկօրին Գելօվանիի վրա ընտրութիւնների առիթով։

Հայուհեաց Որբախնամ Ընկերութեան օգտին դեկտեմբերի 14-ին Արքունական թատրոնում կը ներկայացվի «Лакме» օպերան։

Այսօր կը կայանայ Կայսերական Կովկասեան Գիւղատնտեսական Ընկերութեան անդամների ընդհանուր ժողովը։

Թիֆլիսի նահանգապետը թոյլատրեց կազմակերպել Արքունական թատրոնում դերասան Արաքսեանի բեմական գործունէութեան 25-ամեայ յոբելեանը։

Թիֆլիսի Հայուհեաց Բ. Ընկերութիւնը խնդրում է մեզ յայտնել, որ նա շնորհակալութեամբ ստացաւ Յովհաննէս Խուդադեանից հանգուցեալ տ. Աննա Մովսիսեան Խուդադեանի՝ Ընկերութեան օգտին կտակած՝ մի 1000 րուբլի։ Վարչութիւնը նպատակ ունենալով արհեստագիտական դպրոցներ հիմնել գիւղերում, իր նոյեմբերի 23-ի նիստում որոշեց այդ գումարը և մայիսին ստացած 200 ր., որ նուիրել էր մի ոմն, ընդամենը 1200 ր., յատկացնել Ծղնէթ գիւղում կար ու ձևի արհեստանոց հիմնելու գործին։ Նոյն գիւղում Ընկերութիւնը նուէր է ստացել մի անձնաւորութիւնից 284 քառ. սաժէն հող, ուրեմն մնում է այդ հողի վրա կառուցանել արհեստանոցի շէնքը, որի համար և վերոյիշեալ գումարը մնում է իբրև ֆոնդ։

Թիֆլիսի դատաստանական պալատի դատախազ Սիլինը ծառայութեան գործերով մեկնեց Բաթում։

Թիֆլիսի քաղաքային դումայական վերստուգիչ յանձնաժողովի նախագահ վերընտրվեց Ց. Խունունց, իսկ սրա օգնական՝ Լ. Եւանգուլեան։

Քաղաքային լոմբարդի կառավարիչ ընտրվեց հանգուցեալ Ասլամազեանի փոխարէն լոմբարդի աւագ-հաշուապահ Մելիք-Սարգսեանը։

«З. Р.»-ը գրում է, որ կարևոր գործերի քննիչ Ռուսանովը արդէն աւարտել է յայտնի «Կարմիր սենեակի» գործի քննութիւնը և մեղադրական ակտը յանձնել է ժուռնալիստ Կիպիանիին։

Առևտրա-տնտեսական հաստատութիւնների ծառայողների նօրմալ հանգիստը կանոնաւորող պարտադիր կանոնները այն վերամշակված ձևով, որ ընդունվեց քաղաքային դումայի նիստում վերջերս, գործադրվելու է այս դեկտեմբերի 1-ից։

Նոյեմբերի 27-ին ոստիկանական պաշտօնեաները հրէաների գերեզմանատնից ոչ հեռու երևան հանեցին Թիֆլիսի գաւառի բնակիչ 23 տարեկան Նիկոլայ Գօգիտաշվիլիի դիակը, որին անյայտ անձինք սպանել են վրէժխնդրութիւնից դրդված։

Ժողովրդական համալսարանի վերակազմված վարչութեան հին և նոր անդամների առաջին խառն ժողովը նշանակված է ամսիս 30-ին, ուրբաթ, երեկոյեան ժամը 8-ին, Կայսերական Կովկասեան Գիւղատնտեսական Ընկերութեան տանը։

Բաքւում անձնասպան եղաւ Չրանցքի տեխնիկ Նիկիֆօրովը։

Եղիսաբէթ Մանուկեան անունով մի աղքատ կին, որի ամուսինը բանտարկված է և ունի 2 մանկահաս երեխայ, խնդրում է բարերար անձանց որևէ նպաստով օգնել իրան։ Հասցէն՝ Полицейская, № 30.

Կ. Հ. Բ. Ընկ. խորհուրդը ստացել է նուէր յօգուտ Ընկ. կենտրոնական գրադարանի տ. Նունէ Միրաքեանից 156 կտոր հայերէն գրքեր, շքեղ կազմերով։

Վաղարշապատից մեզ գրում են. «Գեղեցիկ և պարզ օրերից յետոյ, որի շնորհիւ շատ աղքատ ընտանիքներ ապրում էին, ամսիս 24-ին եկաւ առաջին անգամ ձիւն և պատեց սար, դաշտ ու ձոր»։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Կովկասի Հ. Բ. Ընկ. երեկոյթը

Երեքշաբթի, ամսիս 27-ին, Արքունական թատրոնում կայացաւ Կ. Հ. Բ. Ընկ. սովորական տարեկան երեկոյթի փոխարէն մի ներկայացում, համերգային բաժնով։ Երեկոյթը պատւել էին իրանց ներկայութեամբ Կովկասի փոխարքայ կոմս Վօրօնցով-Դաշկովը իր ամուսնու հետ։ Կոմսը մնաց մի ժամ և մեկնեց, իսկ կոմսուհին մնաց մինչև երեկոյթի վերջը։ Երեկոյթը կազմակերպված էր աջող։ Ներկայացման համար դրված 2 կօմէդիան և մի դրամա-էտիւդը, որոնք խաղացվեցին Արմէնեանի, տ. Արմէնեանի, պ. Գ. Ի---ի, Ց. Աբէլեանի, տ. Զաբէլի մասնակցութեամբ, հաճելի տպաւորութիւն թողեցին, արժանանալով բուռն ծափահարութիւնների։

Համերգային բաժնում մասնակցում էին տ. տ. Ալէշկօ, Պասխալօվա, Սաբանէևա, պ. պ. Վրոնսկի, Լազարեվ, Կայդանով և Կապելինսկի, ամենքն էլ օպերային խմբի դարդ և որոնց հասարակութիւնը ընդունեց նոյնպէս բուռն ծափահարութիւններով։

Ի նկատի ունենալով, որ գները գաւառական էին և հասարակութիւնը լցրել էր թատրոնը, պէտք է յուսալ, որ եկամուտը բաւական մեծ կը լինի։

Կարելի է ասել, որ առաջին անգամն ունեցանք բարեգործական նպատակով տրված մի երեկոյթ, որ հաճելի լինելով՝ միևնոյն ժամանակ ձանձրացուցիչ չէր հասարակութեան համար։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 28 նոյեմբերի

«Մշակի» № 264-ում Ներսիսեան հոգևոր դպրոցի հոգաբարձական ընտրութեան վերաբերեալ յօդուածի մէջ յիշված է, որ ընտրութեան ժամանակ հեռացան մի քանի պատգամաւորներ. յիշում է նոյնպէս, թէ առաջարկված թեկնածուներից ոմանք հրաժարվեցին։ Թեկնածուների մէջ կայ և իմ անունը, բայց չէ յիշվում իմ բացակայութիւնը. ուրեմն երևում է, թէ իբր ես մասնակցել եմ ընտրութեանը և համաձայնվել քուէարկվելու. բայց դա ուղիղ չէ, որովհետև, նախ՝ ես չեմ մասնակցել ընտրութեանը, ինչպէս և չեն մասնակցել ինձ համակրողներից շատերը, ինչպէս պ. պ. Բէյմիրզեան, Թամամշեան, գնդապետ Աւետիքեան և ուրիշ շատերը, որոնք, եթէ ցանկանայի քուէարկվել, կը մասնակցէին և ուրախութեամբ ինձ քուէ կը տային և ստացած 27 ձայնին (որպէս իմանում եմ՝ ստացել եմ) միանալով կաջողեցնէի ընտրութիւնս։ Ես հեռացել եմ ժողովից և ոչ ոքի չեմ յանձնարարել երաշխաւոր լինելու իմ կողմից, այնպէս որ իմ թեկնածութիւնը դնելու պատճառ եղել է ինձ յարգողների առաջարկութիւնը և նրանցից մէկի վստահութիւնը երաշխաւոր լինելու իմ մասին, առանց ինձանից խօսք ունենալու։ Ես չեմ ցանկացել ընտրվել հոգաբարձու Ներսիսեան դպրոցի համար, որովհետև ինձ դիմողներին՝ թեկնածութիւնս դնելու՝ մերժել եմ, ասելով որ ես զբաղված մարդ եմ և հոգաբարձու եմ Թիֆլիսի Նորաշէնի և Թէլէթի ծխ. դպրոցներում, որոնք անապահով են և կարիք ունեն իմ օգնութեան և աջակցութեան, և ես պարտաւոր եմ նրանց չը զրկել իմ աջակցութիւնից։ (Եթէ կամենայի ընտրվել, կը մնայի և կը մասնակցէի ընտրութեան)։ Ահա ճշմարտութիւնը. ես չեմ մասնակցել ընտրութեան և չէի էլ կարող հրաժարվել թեկնածութիւնիցս բացակայութեանս ժամանակ, երբ հակառակ ցանկութեանս դրվել է այն։

Սարգիս աւ.-քահ. Շիօյեան

Գօրիս, 14 նոյեմբերի

Հրապարակով իմ խորին շնորհակալութիւնն եմ յայտնում այն յարգելի անձնաւորութիւններին, որոնք զիջելով իմ խնդիրքին՝ չը զլացան իրանց լուման նուիրաբերելու աշակերտական սեղանից սկսած ընկեր ֆելդշեր Մանէգ Թաղիևի գերեզմանի վրա տապանաքար ձգելու։

Հանգուցեալը, մէկը անձնազոհ երիտասարդներից, պաշտօնավարելով Գօրիսի գիւղական հիւանդանոցում, 1911 թւի ձմեռը, տեղումս տարածված տիֆի դէմ կռւելիս ինքն էլ զոհ գնաց այդ կործանիչ համաճարակին։

Խորին շնորհակալութիւն նուիրատուներին։

Գօրիսի գիւղական հիւանդանոցի աւագ ֆելդշեր՝ Ռ. Ս. Օդաբաշեանց

Բաթում, 13 նոյեմբերի

Մեր ծխատէր Կարապետ ք. Մալխասեանը «Մշակի» № 237-ում հրապարակօրէն պահանջում է ի միջի այլոց և ինձնից, որ յայտնեմ, «որպէսզի թէ ինքը և թէ հասարակութիւնը իմանայ», թէ «ով է հեղի-

[illegible]

կրան՝ հ. Մալխասեանին։ Վերջինս, մէջտեղ բերելով ինչ-որ վաղուց հնացած և ույժը կորցրած սակագներ, բժշկից պահանջում է 15 ր., քիչ համարելով իրան ղրկած 8 ր.։ Բժիշկը ստիպւում է 7 ր. էլ աւելացնել 8 ռուբլու վրա և յանձնել հ. Մալխասեանին։

Ահա այն բոլորը, ինչ որ ես լսել եմ հ. Մելեանից և նոյնութեամբ պատմել Կ. Մանթաշեանին. և այս ամենը հաստատում է բժիշկը, ինչպէս և մեր խօսակցութեանը ներկայ գտնվող Գ. Մինասեանը, որը և ստորագրում է ներկայ գրութիւնը, որպէս հաստատութիւն ասածներիս։

Մի կողմն եմ թողնում բերնէ-բերան անցնող և փոփոխութեան ենթարկվող եղելութիւնը. իրողութիւնն այն է, որ Կ. ք. Մալխասեանը քիչ է համարել իրան ուղարկված 8 ր. և ստացել է 7 ր. եւս։ Եւ ես սրան անուանել եմ «վերադարձրել է», ուրիշ ինչպէս անուանել. ունի՞ արդեօք ուրիշ անուն։

Սա առաջին դէպքը չէ, որ Կ. ք. Մալխասեանը այսպէս է վարվում, երբ հարցը դրամին է վերաբերում։ Նոյնպէս նը վարվեց հ. Մալխասեանը Նիկ. Սայիֆեանի հօր թաղման ժամանակ, երբ նրան վճարեցին 10 ր., իսկ նա սակարկել սկսեց և դարձեալ 5 ր. ստացաւ։ Նիկ. Սայիֆեանը ասածներիս ճշմարտութիւնը հաստատում է ներկայ գրութիւնս ստորագրելով։

Եւ յետոյ հ. Մալխասեան իր նամակում գրում է, որ եկեղեցու բակում հրաւիրեց Կ. Մանթաշեանին. սակայն չէ գրում, թէ ի՛նչ պատասխանեց նրան Մանթաշեանը. ես նրանց մօտեցայ աւելի խաղաղեցնելու նպատակով, երբ Մանթաշեանը հ. Մալխասեանին ասում էր. «Որքա՞ն վճարում են, բաւականացէք նրանով» և այլն։

Ուղիղ չէ և այն, որ հ. Մելեանը «խօսքը կտուրը ձգեց» և երեսը շուռ տուեց. ընդհակառակը նա հաստատեց ասածներս ըստ էութեան և ապա դարձաւ իրան սպասող Բար. Ընկ. վարչութեան անդամ տիկիններին։

Ցաւում եմ, որ հ. Մալխասեանցն իր հրաւէրով հարկադրեց ինձ այս դառն ճշմարտութիւնները հրապարակով ասելու։

Միքայէլ Մեսրոբեան

Մեր վերաբերեալների ճշմարտութիւնը հաստատում ենք մեր ստորագրութեամբ՝

Ն. Սայիֆեան

Գ. Մինասեան

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ ԱՍՏՐԱԽԱՆԻ ԹԵՄԻ ՀԱՅՈՑ ԿՈՆՍԻՍՏՈՐԻԱՅԻՆ

Մօզդօկ, 16 նոյեմբերի

Սրանից 4 ամիս առաջ տեղիս ս. Գէորգ եկեղեցու երէցփոխ Կ. Նաւասարդեանի հաշուեմատեանը և հաշիւները հաշուեքննիչ յանձնաժողովը ներկայացրեց ընդհանուր ծխ. ժողովին հաստատելու համար։

Ժողովը լսեց հաշուեքննիչների կարծիքը և ժողովում կարդացվեց յանձնաժողովի կազմած արձանագրութիւնը, որ երէցփոխ Նաւասարդեանը հաշուեմատեանները պահել է նախ՝ անփոյթ կերպով, երկրորդ՝ անկանոն, խառն ի խուռն և երրորդ՝ չը կային ծախսած գումարների փաստաթղթերը և եկեղեցու նուիրաբերութիւնների մատեանը։ Ժողովը միաձայն հրաժարվեց ընդունել և հաստատել այդպիսի ապօրինի և անկանոն կազմված ու ներկայացված՝ եկեղեցու հաշուեմատեանները. արձանագրութիւն կազմվեց և ուղարկվեց վիճակային կոնսիստորիա կարգադրութիւն անելու համար։

Սակայն վիճակային կոնսիստորիան բոլորովին արհամարհելով ժողովրդի իրաւունքները և նրա կազմած ժողովի որոշումը, 4 ամիս է անցել՝ չէ բարեհաճում բաւարարութիւն տալ ժողովրդի արդարացի պահանջներին և առիթ է տուել հասարակութեանը իր գոյրոյթը յայտնելու հոգևոր իշխանութեան անտարբերութեան և անգործունէութեան համար։ Էլ ինչացու են ժողովներ կազմվում և այլն, մինչդեռ նոյն ժողովրդի իրաւունքները արհամարհում էք։

Առ այժմ սրանով դիմում ենք վիճակային կոնսիստորիային, թող նա բացատրութիւն տայ առաջարկած հարցիս։

Սպասում ենք։

Հաշուեքննիչներ՝ Գր. Նազարեան, Դ. Կերվալեան, Խաչ. Կապլանեան, Տիգ. Նասիբէկեան։

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

✦ Թիւրքական կառավարական շրջաններում յամառութեամբ խօսում են, որ արտաքին գործերի մինիստր Նորատունկեան էֆէնդին, մեծ վէզիր Քեամիլի հետ ունեցած տարաձայնութեան պատճառով, շուտով կը հեռանայ իր պաշտօնից։ Նրան յաջորդելու է, լուրերի համաձայն, առևտրի մինիստր Րէշիդ-փաշան, որ մեծ վէզիրի մօտիկ բարեկամ է։

✦ Թիւրքաց կառավարութիւնը խօլերայի առաջն առնելու նպատակով կարգադրեց փակել Կ. Պոլսի բոլոր մզկիթները։ Այդպիսով համաճարակը, յիրաւի, ըստ երևոյթին զգալի չափով նուազել է։

✦ Նազըմ-փաշան պատուիրեց բոլոր Թիւրք օֆիցէրներին և զինուորներին, որոնք մօտ են առողջութեան՝ պատերազմում ստացած վէրքերից, վերադառնալ իրանց զօրամասերը։

✦ Բ. Դրան շինութեան մէջ խօլերայից մեռաւ մի ժանդարմ։

✦ Բերլինում հաւատում են համաեւրօպական պատերազմ ծագելուն։ Պնդում են, որ գարնանը անպայման պատերազմ է ծագելու Սերբիայի և Աւստրիայի միջև։ Միւս կողմից անգլօ-գերմանական յարաբերութիւնները հարթվում են մի կողմից շնորհիւ այն հանգամանքի, որ խաղաղութեան բանակցութիւնները վարվելու են Լօնդօնում Գերմանիայի ցանկութեան համաձայն։ Ի հարկէ դրանում վերջինս գաղտնի նպատակ ունի, այսինքն որպէսզի Անգլիային հեռու պահէ եռապետեան համաձայնութիւնից։ Եթէ Աւստրիան յաղթէ Սերբիային, նա գրաւելու է ամբողջ Սերբիան, իսկ Գերմանիան մեծ տէրրիտօրեալ նուաճումներ է անելու Ռուսաստանի արևմուտքում։

✦ Կրակօվօյից հեռագրում են, որ խօրվատական զօրքերը ուղարկվում են ռուսական սահմանը, իսկ լեհական և ուկրայնական գնդերը — սերբ-չեռնոգօրական սահմանը։ Պրագայում յայտարարվելու է պատերազմական դրութիւն։

✦ Բէլգրադում աւստրիական ապրանքները բօյկօտի են ենթարկված։

✦ Ռուս զինուորական բժիշկներին արգելվեց բեկլամային յայտարարութիւններ տպել թերթերում։

✦ Գերմանական մամուլը ընդգծում է, թէ Բօլգարիան պատրաստակամութիւն է յայտնում ընդառաջ գնալ Թիւրքիայի հետ մերձեցումն կապելուն։

✦ Նոյեմբ. 12-ին Պետերբուրգից Պարիզ է մեկնել պօրտուգալական նախկին թագաւոր Մանուէլը, որ ճանապարհորդում է ծպտեալ կերպով։

✦ Կովկասի փոխարքան ներքին գործերի մինիստրութեանը հարց տուեց՝ թէ իրաւունք ունի՞, արդեօք, Թիֆլիսի ազնուականական ժողովը իր որոշումները սկսել «Հրամանաւն Նորին Կայսերական Մեծութեան» խօսքերով։

✦ Աւստրիական լրագիրներում տըպվում են Աւստրիայի յարձակման նախագծերը Սերբիայի, Բօլգարիայի և Ռուսաստանի վրա։

✦ Սերբիան շարունակում է իր պատերազմական պատրաստութիւնները աւստրիական սահմանագլխում։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

27 նոյեմբերի

ԿԱՀԻՐԷ։ Երկաթուղային խորտակումից սպանվեցին 8, վիրաւորվեցին 7 արաբ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Համառուսական ազգայնական դաշնակցութեան գլխաւոր խորհուրդը, անթոյլատրելի գտնելով պետերբուրգեան ճիւղի խորհրդի գործողութիւնները, որոնց հետևանքը եղաւ Դումայի ընտրութիւնների դէմ յայտարարված բօյկօտը, որոշեց առաջարկել Պետերբուրգի ճիւղի խորհրդին գումարել 2 շաբաթ ժամանակամիջոցում ճիւղի ընդհանուր ժողով խորհրդի գործողութիւնները քննելու համար։

Դատ. պալատի առանձին ատեանը դասային ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ արդարացրեց «Русск. Бог.»-ի խմբագիր Կորօլէնկօյին, որ մեղադրվում էր Գերագոյն իշխանութեան նկատմամբ յանդուգն անյարգանք արտայայտվելու 1912 թւի փետրվարեան համարի մէջ։

Երկրագործութեան դեպարտամենտի կողմից 9 անձն մեկնեցին արտասահման ուսումնասիրելու ձկնորսութիւնը։

Նոյեմբերի 29-ին գումարվելու է երկաթուղիների ներկայացուցիչների հերթական համագումարը։

ՀԱՄԲՈՒՐԳ։ Հարաւային Ամերիկայից եկած «Բէլմօնդա» շոգենաւի վրա երեւան հանվեցին ժանտախտով կասկածելի մկներ։

ՀԵԼՍԻՆԳՖՕՐՍ։ Լրագիրների ասելով Ֆինլանդիայի խարդախութիւնները կարող են 12 միլիոնի հասնել։

ՕԴԵՍՍԱ։ Միլիօնատէր Գայօսի վրա «Ֆրանսիա» հիւրանոցում յարձակում գործեց հիւրանոցի նախկին ծառաներից մէկը, որին Գայօսը մերժել էր դրամ տալ։ Ջարագործը մի քանի վէրք հասցրեց Գայօսին։ Ջարագործին կալանաւորեցին։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Օդօլի ամենօրեայ սիստեմատիկ գործածութիւնը կազմում է ամենալաւ հոգատարութիւնը ատամների և բերանի խոռոչի վերաբերմամբ։

Մէկ սրուակի գինը—85 կ., մեծ սրուակինը, որ բաւականանում է մի քանի ամիս—1 ր. 50 կ.։

(М. 378072/378082)

Լոյս տեսաւ

ՔԱՄԱԼԵԱՆՑ Ս.-ի

ՈՍԿԵԹԵՒԻԿ

նոր գիրքը, գինը 30 կոպ.։

ՄԻՒՍ ԳՐՔԵՐԸ. «Յովինար» 25 կ., «Ձէն Թագաւորի աղջիկ» 35 կ., «Երկու աղբերացեղ» 30 կ., «Նատուած աղքատի կերպում» 20 կ., «Հէքիաթներ» 30 կ., «Նատուծու ղասասուան» 5 կ., «Երեք ոսկու պատմութիւն» 30 կ., «Անմեռ աշխարհ գնացողը» 8 կ., «Սրտաշահ բաներ» 20 կ., «Ազգային առակներ» 30 կ., «Նատուած չը ճանաչող» 10 կ., «Գալօ Սիօ» 12 կ., «Ժամանակը ոսկի» 40 կ., «Սիրտ գրքից 9 պատմութիւն» 40 կ., «Քաջ Աղասի» 25 կ., «Սասունցի Դավիթ» 30 կ., «Խալ Խաչիկ» 25 կ., «Երկասիրութիւններ» 40 կ., «Ծերերի զրոյցներից» 20 կ., «Վարդանանց և Ղևոնդեանց մասին» 30 կ., «Վէրք Հայաստանի գրքի գործերից» 10 կ., «Սիրտ գրքից ծնողների նամակները որդուն» 15 կ.։

Դիմել Թիֆլիսի գրավաճառներին։ Հեղինակի հասցէն՝ Թիֆլիս, Միքայէլեան փողոց, № 82.

(հ.կ.) 794. 10—9

Դեղեցկութիւնը բարձր կատարելութեան է հասած

№ 4711 ՎԱՐԴԻ ԲՈՒՐՑՂԵԱՅ ՍԱՊՈՆԸ

երեսի կաշուն և գոյնին տալիս է այն քնքշութիւնը, հարթութիւնը և առաձգականութիւնը, որոնք համարվում են ամենաբարձր գեղեցկութեան իսկական նշանները։ Կտորը 25 կոպ.։ Կայ ամենուրեք։

Ֆերդ. Միւլգենս պարֆիւմէրիա № 4711

Կէօլն-Րէյնի վրա։ Րիգա։ հիմնված 1792 թ.։

(М. 309206/309233) 10—8

Վաճառվում են

Յ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

1) Ի՞ՆՉՊԷՍ ՄՇԱԿԵԼ ԲԱՄԲԱԿԸ, նկարներով, գինն է 15 կոպ.

2) ՋԵՌՆԱՐԿ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՇԵՐԱՄԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ, նկ., գինն է 20 կոպ.

Դիմել՝ Թիֆլիս «Գուտտենբերգ», Երևան «Արարատ», Գանձակ Ս. Ժամհարեան գրավաճառանոցներին։

(ե.հ.չ.) 853. 6—6

ԲԺԻՇԿ

Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ

Մասնագէտ սիֆիլիս, միզասեռական, վեներական և կաշուի հիւանդութիւնների։ Էլեկտրաբուժութիւն։

Ընդունելութիւն ամեն օր (12½—2 ժ. ցերեկվայ։ 5—7 ժ. երեկոյեան։ Կանանց համար՝ 2—3 ժ. ցեր.)

Սօլօլակ, Բեբուտօվսկայա, № 33 (անկիւն Պասկէվիչի փողոցի)։ Տէլէֆօն № 1175.

(օ. մ.) 377. 100—46

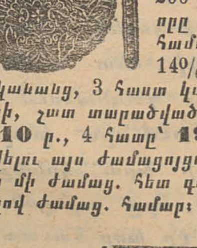

ՊԱՀԱՆՋԵՑԷՔ ՈՒՂԻՂ ԵՒ ԴԻՄԱՑԿՈՒՆ ԺԱՄԱՑՈՅՑ!

Ուրիշ էժան ժամացոյցների խեխից մի ընկնէք։ Լաւ ժամացոյցը միշտ իր արժէքն ունի։ ՊԱՐԻԶԻ ՎԵՐՋԻՆ ՆՈՐՈՒԹ.։

«ԽՐՕՆՕՄԷՏՐ» սիստեմի ժամացոյց, հատը 5 ր. 25 կ.

200 ր. արժէքող ոսկէ ժամաց. փոխարէն՝ առաջարկում եմ «Խրօնօմէտր» սիստ. ժամացոյց, որը իր ձևով և գեղեցկութեամբ յետ չէ մնում ոսկէ ժամաց., իսկ մեխանիզմի լաւ յատկութեան համար «Խրօնօմէտր» ժամացոյցը երաշխաւորում ենք 10 տարով, որովհետև նա ծածկված է 14% ոսկու հաստ շերտով։ Այդ ժամաց. շվէյցարակ. իսկական նոր ոսկուց են՝ աղամարդու կամ կանանց, 3 հաստ կափարիչով, լարումը գլխի կողմից 40 ժամը մի անգամ, 15 քարի վրա, տափակ, համաձայն նկարի, շատ տարածված են և մեծ քանակութեամբ ծախվում են ամբողջ Եւրօպայում։ Գինը 5 ր. 25 կ., 2 հատը՝ 10 ր., 4 հատը՝ 19 ր. 50 կ.։ Գները նշանակված են էժան, որպէսզի ամենքին հնարաւորութիւն տրվի օգտվելու այս ժամացոյցով։ Ճանապարհածախք մաքսի հետ միասին 40 կոպ. (Սիբիր 75 կ.)։ Ձրի ուղարկվում է ամեն մի ժամաց. հետ գեղեցիկ շղթայ իսկական նոր ոսկուց, ըստ ցանկութեան՝ երկկողմ, բրելօկով և դանակով ժամաց. համար։ Ժամաց. ուղարկվում է մինչև բօլէն ստուգած, 6 տարվայ երաշխաւորութ., վերադիր վճ. և առանց կանխավճ.։

БЕРЛИНЪ Berlin	I. STRUMFELD Klosterstr. 42—69.

Հասցէն կարելի է կտրել և կպցնել բաց կամ փակ նամակին։ Պատուէրների համար կարող էք դիմել ամեն լեզուով։ Փակ նամակին կպցնել 10 կ., բաց նամակին՝ 4 կ. մարկա։

(Գ.) (В. 41462) 6—4

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ձմերային երթևեկութիւն)

Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱԳՈՒ.—Արագ գնացքը № 2—10 ժ. 12 ր. առ., հասնում է Աղստաֆա 12 ժ. 30 ր., Գանձակ 2 ժ. 55 ր., Եւլախ 4 ժ. 26 ր., Հաջի-Կաբուլ 8 ժ. եր., Բագու 11 ժ. 8 ր. գիշ.։ Պօստատար գնացքը № 4—12 ժ. 36 ր. գիշ., հասնում է Աղստաֆա 3 ժ. 30 ր. գիշ., Գանձակ 6 ժ. 41 ր. առ., Եւլախ 8 ժ. 38 ր. առ., Հաջի-Կաբուլ 1 ժ. 13 ր. ցեր., Բագու 5 ժ. 36 ր. ցեր.։ Մարդատար գնացքը № 6—6 ժ. 31 ր. եր., հասնում է Աղստաֆա 8 ժ. 51 ր. եր., Գանձակ 11 ժ. 20 ր. գիշ., Եւլախ 12 ժ. 56 ր. գիշ., Հաջի-Կաբուլ 4 ժ. 40 ր. գիշ., Բագու 7 ժ. 53 ր. առ.։ Խառն գնացքը № 106 (Մարդատարի արագութեամբ ապրանքների համար)—5 ժ. 53 ր. գիշ., հասնում է Աղստաֆա 10 ժ. առ., Գանձակ 2 ժ. 31 ր. ցեր., Եւլախ 5 ժ. 45 ր. ցեր., Հաջի-Կաբուլ 12 ժ. 29 ր. գիշ., Բագու 6 ժ. 54 ր. առ.։

ԲԱԹՈՒՄ.—Մարդատար գնացքը № 11—10 ժ. 2 ր. գիշ., հասնում է Միխայլովօ 1 ժ. 58 ր. գիշ., Բաթում 10 ժ. 21 ր. առ.։ Պօստատար գնացքը № 3—9 ժ. 50 ր. առ., հասնում է Միխայլովօ 1 ժ. 55 ր. ցեր., Բաթում 11 ժ. 7 ր. գիշ.։ Մարդատար գնացքը № 5—4 ժամ 38 ր. ցերեկվայ հասնում է Միխայլովօ 8 ժ. 44 ր. եր., Բաթում 5 ժ. 56 ր. գիշ.։ Խառն գնացքը № 107 (մարդատարի արագութեամբ ապրանքների համար)—4 ժ. 20 ր. գիշ., հասնում է Միխայլովօ 10 ժ. 10 ր. առաւ., Բաթում 12 ժ. 26 ր. գիշ.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ.—Պօստատար գնացքը № 4/3—1 ժ. 11 ր. գիշ., հասնում է Ղարաքիլիսա 8 ժ. 30 ր. առ., Ալէքսանդրօպօլ 12 ժ. 7 ր. ցեր., Էջմիածին 5 ժ. 22 ր. ցեր., Ուլուխանլու 5 ժ. 49 ր. ցեր. (առանց Երևան մտնելու), Նախիջևան 10 ժ. 15 ր. եր., Ջուլֆա 11 ժ. 40 ր. գիշ.։ Մարդ.-ապրանքատար գնացքը № 8/79 (միայն II և III կարգի վագոններով)—1 ժ. 6 ր. ցեր., հասնում է Ղարաքիլիսա 8 ժ. 23 ր. եր., Ալէքսանդրօպօլ 12 ժ. գիշ., Էջմիածին 5 ժ. 29 ր. գիշ., Ուլուխանլու 6 ժ. 11 ր. առ., Երևան 6 ժ. 51 ր. առաւ.։ Մարդատար-ապրանքատար գնացքը № 6/5—8 ժ. 10 ր. եր., հասնում է Ղարաքիլիսա 3 ժ. 37 ր. գիշ., Ալէքսանդրօպօլ 7 ժ. 14 ր. առ., Կարս 10 ժ. 48 ր. առ.։

ԲՕՐԺՕՄ.—Մարդատար գնացքը № 95/10—3 ժ. 17 ր. ցեր., հասնում է Գօրի 5 ժ. 57 ր. ցեր., Բօրժօմ 9 ժ. 13 ր. եր.։

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ.—Արագ գնացքը № 1—9 ժ. 10 ր. եր., Պօստատար գնացքը № 3—9 ժ. առ.։ Մարդատար գնացքը № 5—3 ժ. 46 ր. ցեր.։ Խառն գնացքը № 107—3 ժ. 8 ր. գիշ.։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ.—Արագ գնացքը № 12—8 ժ. 50 ր. առ., Պօստատար գնացքը № 4—11 ժ. 32 ր. գիշ.։ Մարդատար գնացքը № 6—5 ժ. 15 ր. ցեր.։ Խառն գնացքը № 106—5 ժ. 15 ր. գիշ.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ.—Պօստատար գնացքը №40/3—8 ժ.առ.։ Մարդ.-ապրանքատար գնացքը № 6К./5—1 ժ. 28 ր. ցեր.։ Մարդ.-ապրանքատար գնացքը № 8Э/7—5 ժ. 28 ր. ցեր.։

ԲՕՐԺՕՄԻՑ.—Մարդատար գնացքը № 9/10Б—11 ժ. 22 ր. առ.։

ԲՈՒԺԱՐԱՆ ԲԺԻՇԿՆԵՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

մշտական մահճակալներով

ՓՈԽԱԴՐՎԵԼ Է ՆՈՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆ

Միխայլովսկի պր. № 49, և անկիւն Բէլլատովսկի փողոցի № 2. Տէլէֆօն № 10—26.

Հիւանդների ընդունելութիւնը.

Աղաջանեան Միքայէլ.—միզասեռ., սիֆիլիս և կաշուի հիւ., ժ. 11—12-ը։

Վնուկով Վ. Վ.—խիրուրգ. հիւ., ժ. 1—2-ը։

Եղիազարեան Ի. Ն.—ներքին, ջղային և հոգեկան հիւ., էլեկտրօթէրապիա, ժ. 11—12-ը։

Ելչիև Մ. Ի.—ականջի, քթի և կոկորդի հիւ., ժ. 12—1-ը։

Կիմօնս Մ. Պ.—խիրուրգ. հիւ., ժ. 11—12-ը։

Մաղաքեան Գ. Ն.—ներքին և երեխ. հիւ., առանձ. նաև սրովայնա-աղիքային, ժ. 11½—12½-ը։

Տամաօ Ի. Ի.—խիրուրգ. հիւ., ժ. 12—1-ը։

Աւալօվա Ա. Ա.—ատամի հիւանդութիւններ, ժ. 9½—11½-ը։

Բուժարանում կատարվում է էլեկտր. բժշկութիւն և մասսաժ։ Միկրօսկօպ., բակտերիօլոգ. և քիմիակ. հետազօտութիւններ։ Ծաղկի պատուաստումն։ Ստնդուների քննութիւն։ Խորհրդի վճարը 50 կոպ.։ Օպերացիաները և համախորհուրդները ըստ համաձայնութեան։ Հիւանդների բաժանմունքը բաղկացած է թէ ընդհանուր պալատից և թէ առանձին նումէրներից։

ՍՐՍԿՈՒՄՆ «914»-ի և «606»-ի։

(Ի. Հ. Կ.) 706. 100—26

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

Հիմնված 1880 թ.

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

«606»-Ի ՆԵՐՄՍԿՈՒՄ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ 11—12 ժ.

Բ. Ս. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վեներաժութեան վեներական (սիֆիլիս) հ.։

Բ. Դ. ԱՂԱՄԱՐԵԱՆ—1—2 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։

Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին ևնեարդային։

Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան կանանց և երեխայոց հ.։

Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։

Մ Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներական վեներաժութեան և միզասեռ. հ.։

Գ. Յ. ԳՈՒՐԳԷՆՕՎ—12—1 ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ԱՄԲՐՈՒՄՕՎԱ-ՄԵԼԻՔԵԱՆ —12—1 ժ մանկաբարձութիւն և կանանց հիւ.։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—6—7 ժ.։

ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Մ. Լ. ՌՈՆԻԳԵՐ-ԱՐԵՃԵՎԱ—6—7 ժ. մանկաբարձութիւն, կանանց և երեխայոց հիւ.։

Զ. Ա. ԹԱՌՈՒՄԵԱՆ—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. քննութիւն արեան, մէզի և այլն։

Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Ա. Յ. ՔԱԹԱՆԵԱՆ

Վերսկսեց ընդունելութիւնը ներքին և ջղային հիւանդութիւնների։

Առաւօտեան ժամը 10—12-ը և երեկոյեան ժամը 6—8-ը

Միքայէլեան փողոց, № 27.

(ա. օ.) 837. 25—15

ԻՒՐԻՅ ՎԵՍԵԼՕՎՍԿԻԻ եւ հանգուցեալ պրօֆ. ԳՐԻԳՈՐ ԽԱԼԱԹԵԱՆԻ

ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆԸ՝

„Армянская Муза“ Ժողովածու։

(Ռաֆ. Պատկանեան—Սմբատ Շահազիզեան—Ալ. Ծատուրեան—Լեւոնց—Յովհաննիսեան—Յովհ. Թումանեան—Իսահակեան—Ալիշան—Պէշիկթաշլեան—Դուրեան—Սիբիլ և ուրիշներ)։ Մօտ 90 թարգմանութիւններ (Բալմօնտի, Բունինի, տիկ. Ձիւմինայի, Իւր. Վեսելօվսկիի, Գօլօվաչևսկիի և այլն)։

Գինը 1 րուբլի.

Հասցէն՝ Москва, Набережная Храма Спасителя, № 7, кв. 40, Юрію (Георгію) Веселовскому.

(օ.մ.) 857. 5—3

„ՄՇԱԿԻ“ ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ

Վաճառվում են հետեւեալ հրատարակութիւններից

1)	ԳՐ. ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ, հատոր I	գ. 1 ր. —
2)	ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՆԵՐ, Վրժինի, I և II հատորներ	1 ր. 50
3)	ՄԻ ԱՄԻՍ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ, Հ. Առաքելեանի	— 40 կ.
4)	ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, Լէօի, հատոր I, երկրորդ տպ.	1 ր. 20 կ.
5)	ԴԷՊԻ ԱՐԱՐԱՏ, Արշ. Մխիթարեանի	— 40 կ.
6)	ՏՆԱՅԻՆ ԲԺՇԿԱՐԱՆ, բժշկպ. Գ. Բաբեանի	
	I հատոր, Բնախօսութիւն եւ անդամազննութիւն	1 ր. —
	II » Հիւանդութիւններ (վարակիչ, ներքին, կաշուի), դեղարան, բառարան	1 ր. 60 կ.
7)	ԱՐԲԵՑՈՂՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ	— 15 կ.
8)	ՋԵՌՆԱՐԿ տրամաբանութեան, հոգեբանութեան, բանահիւսութեան, Հ. Առաքելեանի	— 50 կ.
9)	ՇԷՔՍՊԻՐ ԵՒ ԻՐ «ՀԱՄԼԷՏ» ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԵԱՆ ԱՂԲԻՒՐՆ ՈՒ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ, Պետրոս Ադամեանի	1 ր. —
10)	ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ ողբացեալ Արփիար Արփիարեանի	— 40 կ.
11)	ՄԻ ՀՆՋԻՒՆԻ ՄԻ ԳԻՐ (վեպագրութիւն), Ստ. Մալխասեանցի	— 20 կ.
12)	ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՅ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐ, Մուշեղ եպիսկոպոսի	— 35 կ.
13)	ՃՈՐՏԵՐԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ, նկարներով	— 15 կ.
14)	ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ, թարգմ. Մ.-ի	— 15 կ.
15)	ՃԱՊՕՆԻԱ կամ Ծագող Արեգակի երկիրը, Գ. Ի. Շրէյդէրի	— 25 կ.
16)	ՄԻԼՏՕՆԻ ԿԵԱՆՔԸ եւ գրական գործունէութիւնը, Հ. Առաքելեանի	— 30 կ.
17)	ԳԱԼԻԼԷՅԻ ԿԵԱՆՔԸ եւ գիտական գործունէութիւնը, Հ. Առաքելեանի	— 25 կ.
18)	ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՀՐԱՀԱՆԳ ՀԱՆՐԱՊԱՐՏՈՒՑ, Մակ. եպ. Բարխուդարեանի	— 80 կ.

Վերոյիշեալ 19 կտոր գրքերը, որոնց ընդհանուր արժէքն է 11 ր. 60 կ., վաճառվում են հետեւեալ պայմաններով։

Նրանք, որոնք կը դիմեն մեզ՝ պահանջելով վերոյիշեալ գրքերից մի-մի օրինակ բրամը կանխիկ ուղարկելով, կը ստանան 30% զեղչ, իսկ նրանք, որոնք վերադիր վճարով կը պահանջեն, այդպիսիներին զեղչ կը լինի միայն 25%.

ՃԱՆԱՊԱՐՀԱԾԱԽՍԸ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱ։ (6) 50—47

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный